

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΖ | ΑΘΗΝΑΙ, ΑΓ. ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 1 ΜΑΡΤΙΟΥ 1968 | ΑΡΙΘ. 5

Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Ἡ Ὁρθοδοξία ὡς ἠθικὴ ἔννοια, ὡς ὀρθὴ κατανόησις τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὁ πολύτιμος θησαυρὸς πίστεως, πὺ ἐκκληρονομήθη ἀπὸ τῶν πρώτων τοῦ Χριστιανισμοῦ αἰῶνων· καὶ διατηρηθεὶς ἀσινῆς καὶ ἀλώβητος ὑπὸ τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, ἔλαβεν εἰς τὸ Βυζάντιον τὴν παμμερῆ του ἀνάπτυξιν καὶ ἐνάργειαν, καὶ ἀπέβη θεμελιώδης ἀρχὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως. Ἐκεῖ ἐξεδηλώθη, κατὰ τρόπον θαυμαστόν, ἡ ζωτικότητα καὶ ἡ δραστηκότης τοῦ ὑψηλοῦ της περιεχομένου. Καὶ ἡ παρουσία της ἦτο ἀδιαλείπτως αἰσθητὴ εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς, τῆς πολιτειακῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ Βυζάντιον ἀπέβη τὸ «θησαυροφυλάκιον καὶ ὁ θεματοφύλαξ τῆς Ὁρθοδοξίας».

*
* *

Τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα κατενόησε τὸν Χριστιανισμόν ὡς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς θείας πνευματικῆς ζωῆς, καὶ ὡς τὴν κατ' ἐξοχὴν λυτρωτικὴν θρησκείαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος ἀνευρίσκει τὸ βαθυσήμαντον νόημα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ὑπάρξεώς του. Καὶ εἰς τὰς δύο δὲ οἰκουμενικὰς Συνόδους — τὴν πρώτην καὶ τὴν τετάρτην — Ἕλληνες κυρίως Πατέρες ἐθεμελίωσαν ἀδιασείστως τὴν Θεανδρικήν προσωπικότητα τοῦ Χριστοῦ· ἀπέβη δὲ οὗτος τὸ κέντρον τῆς Ἱστορίας καὶ ὁ θεῖος Λυτρωτῆς τοῦ Κόσμου. Καὶ ἡ χριστιανοποίησις τῆς

Οἰκουμένης καὶ ἡ ἐγκαθίδρυσις τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἐγένεν ὁ βαθύτερος σκοπὸς τῆς Ἱστορίας. Καὶ αἱ δημιουργίαι, αἱ ὁποῖαι πραγματοποιοῦνται ἐντὸς τῆς ἱστορικῆς ζωῆς τότε μόνον ἔχουν ἀξίαν καὶ ἀποκοτῶν νόημα, ὅταν ἐξυπηρετοῦν τὸν ἄνθρωπον. Ὁ ὁποῖος εἶναι «εἰκὼν τοῦ Θεοῦ». Καὶ τὸν ἐξηγόρασε ὁ Χριστὸς διὰ τοῦ τιμίου του αἵματος.

* * *

Εἰς τὸ Βυζάντιον, ὅπου αὐστηρότατα καὶ συνεπέστατα ἐφηρμόζετο ἡ ἀρχὴ τοῦ δυασμοῦ τῆς ἐξουσίας Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, καὶ ἀνεπτύχθη εἰς πληρότητα καὶ εἰς ὅλον τὸ θεῖόν της εὔρος ἡ διδασκαλία τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας, εἶχε μεγίστην σημασίαν ἡ ἀρχὴ τῆς «ἀ κ ρ ι β ε ί α ς». Ἡ αὐστηρὰ δηλαδὴ τήρησις τῶν δ ο γ μ ά τ ω ν καὶ τῶν κ α ν ό ν ω ν τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας ὅπως ταῦτα διεπτύχθησαν καὶ διευτυπώθησαν θ ε ο π ν ε ύ σ τ ω ς εἰς τοὺς ὅρους τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Καὶ ἔπρεπε νὰ τηρῶνται, μετὰ πάσης αὐστηρότητος, ὑπὸ ὅλων ἀνεξαιρέτως. Ἀπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Πατριάρχου, ἕως τοῦ ἐσχάτου ὑπηκόου τοῦ Κράτους καὶ πνευματικοῦ μέλους τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας. Καὶ Ὁρθοδοξία ἦτο, κατὰ τὴν ἔννοιαν ἐνὸς τῶν συνοδικῶν κανόνων τῆς ἐν Τρούλῳ Συνόδου, τὸ μὴ «παρεκβαίνειν τοὺς ἤδη τεθέντας ὅρους, ἢ τὴν ἐκ τῶν Θεοφόρων Πατέρων παράδοσιν». Εἰς δὲ τὸν ἱερὸν τόμον τοῦ «Συνοδικοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας», ὅστις κηρύττει καὶ βεβαιοῖ «τὴν πίστιν ἣτις ἐστήριξε τὴν Οἰκουμένην», εἰς τοὺς κατὰ τῶν Εἰκονομάχων ἀφορισμοὺς περιλαμβάνονται καὶ τὰ ἐξῆς : «Ἀπαντα τὰ παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν καὶ τὴν διδασκαλίαν καὶ ὑποτύπωσιν τῶν ἁγίων καὶ ἀοιδίμων Πατέρων κ α ι ν ο τ ο μ η θ έ ν τ α καὶ π ρ α χ θ έ ν τ α, ἢ μετὰ τοῦτο π ρ α χ θ η σ ό μ ε ν α, ἀ ν ά θ ε μ α».

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Ὁ μόνος τρόπος.

Εἶναι ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἡ ζωὴ προοδεύει συνεχῶς. Καὶ ὅτι ὁ ἀνθρώπινος μόχθος, μὲ τὰς νέας θαυμαστάς ἐφευρέσεις τῆς μηχανικῆς, καὶ ὀλιγώτερον βαρὺς ὁλοέν γίνεται καὶ ἀποδοτικώτερος. Καὶ τὸ ἀκόμη σπουδαιότερον, ὅτι ἀπομένει διαρκῶς καὶ περισσότερος χρόνος, διὰ νὰ καλλιεργῇ ὁ ἀνθρωπος τὸ πνευμά του, διὰ τοῦ ὁποῖου βεβαιώνεται ἡ ἀνωτέρα του πνευματικὴ φύσις.

Εἶναι λοιπὸν ἀπαραίτητον νὰ προσαρμοζώμεθα πρὸς τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἐποχῆς μας· καὶ νὰ ἐπωφελοῦμεθα ἀπὸ τὰς τεχνικὰς προόδους διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς μας. Διότι, μὰ τὴν ἀλήθειαν, θὰ ἦτο ὅλως διόλου παράλογον, ἀπὸ μίαν ἀδικαιολόγητον συντηρητικότητα καὶ δεμένοι ἀμετακινήτως μὲ τὸ παρελθόν, ν' ἀποστερῶμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ κάθε καλὸν καὶ ἀπὸ κάθε τεχνικὴν πρόοδον. Θὰ ἦτο ἄλλως τε καὶ ἀδύνατον νὰ ἐπιβιώσωμεν ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτάς, ἀπὸ τὸν συναγωνισμόν τῶν ἄλλων.

Ἡ προσαρμογὴ μας ὅμως αὐτὴ πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις καὶ πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς μας πρέπει νὰ γίνεται μὲ σύνεσιν,

*
* *

Καὶ εἶναι σαφές, σαφέστατον, ὅτι κατὰ τὸν πανηγυρισμὸν τῆς Ὁρθοδοξίας κατὰ τὸ ἔτος 843, ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησία δὲν ἐώρτασε μόνον, ἐν θριάμβῳ, καὶ μὲ ἀφθαστον μεγαλοπρέπειαν, τὴν νίκην κατὰ τῆς Εἰκονομαχίας, ποὺ ἐπὶ ἓνα αἰῶνα συνεκλόνησε τὸ Κράτος. Ἀλλὰ καὶ τὴν νίκην κατὰ τῶν πολεμίων τῆς «ἀκριβείας» τῶν Δογματῶν καὶ τῶν Κανόνων. Καὶ ὅλων τῶν ὀπαδῶν τῶν ἐξασθενώσεων, τῶν συγκαταβάσεων, καὶ τῶν ὑποχωρήσεων ἐν τῇ ἐφαρμογῇ των. Καὶ τὸ ἀθικτὸν τῶν ἱερῶν Κανόνων καὶ τὸ διὰ πάντας ὑποχρεωτικὸν αὐτῶν, ἀπετέλεσε τὸν θρίαμβον τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸν ὁποῖον πανηγυρίζομεν καὶ σήμερον.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

καὶ νὰ καθοδηγῆται ἀπὸ νοῦν σώφρονα. Καὶ ἂν τοῦτο ἰσχύει διὰ τὰ τεχνικὰ μέσα καὶ τὰς νέας μεθόδους καλλιιεργείας καὶ παραγωγῆς ὑλικῶν ἀγαθῶν, πολὺ περισσότερον ἰσχύει βεβαίως διὰ τὰς νέας ἀντιλήψεις περὶ ζωῆς, καὶ τὰς νέας ἔξεις, καὶ ἦθη, ποὺ εἰσάγονται καὶ εἰς τὴν χώραν μας ἀπὸ τὰς μηχανοκρατούμενας περιοχὰς τοῦ κόσμου. Καθετὶ ποὺ λάμπει δὲν εἶναι χρυσοῦς. Καὶ ἡ νεότης θαμβῶνεται συνήθως ἀπὸ καθετὶ νέον, καὶ γίνεται τοιοῦτοτρόπως θῦμα τῆς ἀπειρίας της. Διότι ὡς ἐκ τῆς ἐνθουσιώδους της φύσεως δυσκόλως διακρίνει τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν βαθυτέραν οὐσίαν πάσης ἐμφανιζομένης καινοτομίας. Καὶ δὲν εἶναι εἰς θέσιν, οὔτε τὴν σκοπιμότητά της νὰ ἐξερευνᾷ, οὔτε καὶ τὴν ἀξίαν της. Καὶ πρέπει νὰ προσέχωμεν πολὺ, πάρα πολὺ. Διότι αἱ ἀντιχριστιανικαὶ καὶ ὑλιστικαὶ θεωρίαι καταπλημμυρίζουν τὸν τόπον μας. Καὶ ὁ μόνος τρόπος διὰ νὰ σωθῶμεν ἀπὸ τὰς ἐπικινδύνους καὶ ψυχοκτόνους αὐτὰς Σειρήνας εἶναι αὐτός, ποὺ μᾶς ἐδίδαξεν ὁ πρόγονός μας ὁ Ὅδυσσεύς. Νὰ προσδεθῶμεν δηλαδὴ στερρῶς ἐπάνω εἰς τὸν θεοπέλεκτον ἴστον τῆς Χριστιανικῆς μας πίστεως· καὶ νὰ μὴ ἀπομακρυνώμεθα ἀσυνέτως ἀπὸ τὰ πατροπαράδοτα βιώματά μας.

Μία ἀπαραίτητος σύστασις.

Τὰ μνημόσυνα, ὡς τοῖς πᾶσι γνωστόν, εἶναι συνδεδεμένα μὲ τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν, εἰς τὸ τέλος τῆς ὁποίας τελοῦνται, καὶ ἐξ αὐτῆς λαμβάνουν τὴν ἀποτελεσματικὴν δύνάμιν των καὶ ὄχι ἀπλῶς ὡς ἀνεξάρτητος καὶ καθ' ἑαυτὴν ἀκολουθία.

Συμβαίνει ὅμως κατὰ τὰς Κυριακάς, ὅταν τελειῶνῃ ἡ Θεῖα Λειτουργία καὶ πρόκειται ν' ἀρχίσῃ τὸ μνημόσυνον, μέγα μέρος τοῦ ἐκκλησιάσματος ν' ἀπέρχεται καὶ νὰ παραμένουν σχεδὸν μόνον οἱ οἰκεῖοι. Ἐπιβάλλεται λοιπὸν νὰ γίνεταί, ἐγκαίρως καὶ μὲ ὀλίγα λόγια, σύστασις εἰς αὐτὸ ἐκ μέρους τοῦ λειτουργοῦ, ὅπως παραμείνῃ καὶ κατὰ τὴν—τόσον σύντομον ἄλλως τε εἰς χρόνον—τέλεσιν τοῦ μνημοσύνου, ἵνα ἐνώσῃ τὰς προσευχὰς του, μετὰ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων τοῦ ὑπὲρ οὗ γίνεται τὸ μνημόσυνον.

Εἶναι τοῦτο ὡραία καὶ ἐπιβεβλημένη ἐκδήλωσις χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ ἀλληλεγγύης. Εἰς τὴν θέσιν ἐκείνων θὰ εὑρεθῇ μίαν ἡμέραν καὶ πᾶς ἄλλος ἐκκλησιαζόμενος. Καὶ ἡ ψυχὴ του θὰ δοκιμάσῃ ἄφατον παρηγορίαν καὶ ἐνίσχυσιν, βλέπουσα τὸ ἐκκλησίασμα νὰ συμπαρίσταται καὶ νὰ συμμετέχῃ εἰς τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, καὶ νὰ δέεται ὑπὲρ τῆς ἀναπαύσεως καὶ τῆς αἰωνίας μνήμης, τοῦ ἀγνωστοῦ μὲν, ἀλλὰ ὄχι καὶ διὰ τοῦτο ὀλιγώτερον ἀδελφοῦ ἐν Κυρίῳ. Εὐλογημένη

ἀληθῶς θὰ εἶναι ἡ ὥρα, καὶ θ' ἀλλάξῃ ἀσφαλῶς ὄψιν ἢ ζωή, ὅταν, μὲ αὐτογνωσίαν, ἀρωματίζωμεν, κάθε μας πρᾶξιν καὶ κάθε μας ἐνέργειαν, μὲ τὸ τρισάγιον μῦρον τῆς Χριστιανικῆς ἀγάπης.

Ἡ ἀσφαλεστέρα ἐγγύησις.

Ἡ καλὴ οἰκοδέσποινα καὶ ἡ καλὴ μητέρα δὲν ἀντιζυγίζεται ἀσφαλῶς μὲ καιένα θησαυρὸν καὶ μὲ καμμίαν ἄλλην δύναμιν τοῦ κόσμου αὐτοῦ. Ἡ ὑγίης ὀργάνωσις τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς εἰς αὐτὴν στήριζεται. Αὐτὴ πορασκεύαζει καὶ προβλέπει τὰ πάντα. Καὶ ἀντὶ νὰ ἐξοδεύῃ τὸν καιρὸν τῆς χαρτοπαίζουσα ἢ ἀσχολουμένη εἰς κοσμικὰς ματαιότητας, ἀφοσιοῦται εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων τῆς. Καὶ ὅπως ἡ μητέρα τῶν Γράκχων, αὐτὰ θεωρεῖ ὡς τοὺς μοναδικούς τῆς θησαυρούς. Ἡ σοφία τῆς εὐρίσκεται εἰς τὴν καρδίαν τῆς, ἡ ἑποῖα εἶναι πλημμυρισμένη ἀπὸ τὰ εὐγενικώτερα συναισθήματα καὶ διαχέεται εἰς ἔργα ἀγάπης πρὸς πάντας. Καὶ ὅλοι οἱ περὶ αὐτὴν εἶναι εὐτυχεῖς καὶ προσδέχονται τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς.

Ὁ οἶκος τῆς καλῆς οἰκοδέσποινας εἶναι ὅπως ὁ οἶκος τοῦ Στεφανᾶ, τὸν ὁποῖον ἐβάπτισεν εἰς τὴν Κόρινθον ὁ ἴδιος ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, καὶ ὁ ὁποῖος εἶχε μεταβληθῆ εἰς ναὸν εὐσπλαγχνίας καὶ ἀγαθοεργίας. Καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ τέλος τῆς Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς του πλέκει τὸ ἐγκώμιον καὶ δι' αὐτὸν καὶ διὰ τοὺς ἰδικούς του ὄλους, διότι ἀφιέρωσαν τοὺς ἑαυτοῦς των «εἰς διακονίαν τοῖς ἁγίοις». Καλαὶ λοιπὸν καὶ χρήσιμοι ἀναμφιβόλως εἶναι αἱ προικοδοτήσεις πρὸς τὰς ἐργαζομένας κόρας. Καὶ ἀξίζει νὰ ἐξαρθῆ ἡ ἐκδηλωθεῖσα πρὸς τοῦτο Κυβερνητικὴ Πρόνοια. Παραλλήλως ὅμως πρέπει νὰ καταβληθῆ πᾶσα προσπάθεια διὰ τὴν ψυχικὴν προικοδότησιν τῶν ἐργαζομένων κορῶν. Διὰ ν' ἀποβῶν καλαὶ μητέρες, καὶ καλαὶ οἰκοδέσποιναί. Καὶ αὐτὸ θ' ἀποβῆ ὁ μεγαλύτερος πλοῦτος καὶ ἡ ἀσφαλεστέρα ἐγγύησις διὰ τὴν κοινωνικὴν καὶ τὴν ἐθνικὴν μας προκοπὴν.

Ἡ δύναμις τῆς προσευχῆς.

Μία κυρία διηγείτο πρὸ ἡμερῶν εἰς κύκλον παρακαθημένων τὰ ἑξῆς :

— «Κατὰ τὴν Κατοχὴν οἱ Γερμανοὶ ἔκαυσαν τὸ γενέθλιον χωριό μου, ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα καὶ τὰ γραφικώτερα τοῦ

Πηλίου. Και μαζί με όλα τα άλλα σπίτια έκάη και τὸ ἰδικόν μας, πού ἦτο ἀληθινὸ παλαιικόν ἀρχοντόσπιτο. Και τὸ μόνον πού περιεσώθη, ἦτο ἓνα παράσπιτο ἢ γεροντομοίρι, ὅπως λέγονται ἀλλοῦ, πού εὐρίσκετο ἐντὸς τῆς εὐρυχώρου αὐλῆς του. Ἀλλὰ και τοῦτο ὁμως κατέπεσεν εἰς ἐρείπια ἀπὸ τοὺς σεισμούς, πού ἐπληξαν τόσο σκληρῶς, μετ' ὀλίγον, ὀλόκληρον τὴν περιφέρειαν. Ἔμεινα λοιπὸν ἄστεγος. Και ὅταν ἡ Κυβέρνησις παρεχώρησεν «δάνεια στεγάσεως», ἐζήτησα και ἐγώ, δι' αἰτήσεώς μου, νὰ μοῦ χορηγηθῆ τοιοῦτο. Ἀπερρίφθη ὁμως ἡ αἴτησίς μου. Διότι ὁ νόμος προέβλεπεν, ὅτι χορηγοῦνται δάνεια μόνον εἰς τοὺς «μονίμους» κατοίκους. Ὁ δὲ Πρόεδρος τῆς κοινότητος εἰς τὸ χορηγηθὲν πρὸς ἐμὲ σχετικὸν πιστοποιητικὸν ἐβεβαίωνε, ὅτι εἶμαι «ἡμιμόνιμος» κάτοικος· καθ' ὅσον τοὺς χειμερινούς μῆνας παραμένω συνήθως εἰς Ἀθήνας. Εἰς μάτην δὲ ἀπέβησαν ὅλαι μου αἱ παρακλήσεις και ὅλαι μου αἱ ἐνέργειαι.

Ἦμουν διὰ τοῦτο πολὺ, πάρα πολὺ στενοχωρημένη. Μίαν λοιπὸν ἡμέραν, πού μετέβαινα πεζοποροῦσα εἰς τὸ κτῆμά μου, εἰσῆλθον εἰς ἓνα μικρὸν ἐξωκκλήσι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου, πού εὐρίσκετο ἐκεῖ πλησίον, και ἀφοῦ ἐλιβάνισα τὴν ἁγίαν του εἰκόνα και ἦναψα τὰ κανδηλάκια του προσευχήθην, με ὄλην μου τὴν ψυχὴν και με δάκρυα εἰς τὰ μάτια μου, νὰ με βοηθήσῃ ἢ χάρις του εἰς τὴν δύσκολον ἐκείνην περίστασιν.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν τὸ πρωί, ἔφθασε—χωρὶς ν' ἀναμένεται— εἰς τὸ χωρίον μας ἐκ τοῦ Βόλου ὁ προϊστάμενος τῆς οἰκείας ὑπηρεσίας. Και τὸν παρεκάλεσα ἐκ νέου νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἢ αἴτησίς μου. Και ὦ τοῦ θαύματος! Εὐρῆκα τὴν φορὰν αὐτὴν ἀπόλυτον κατανόησιν. Και μοῦ ὑπεσχέθη, ὅτι θ' ἀναφερθῆ εἰδικῶς διὰ τὴν περίπτωσί μου εἰς τὸ ὑπουργεῖον· και ὅτι θὰ συστήσῃ τὴν ἔγκρισίν της, διότι τὴν εὐρίσκει δικαίαν. Και πραγματικῶς, ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας ἦλθεν ἡ σχετικὴ ἔγκρισις και μοῦ ἐχορηγήθη τὸ δάνειον...».

Αὐτὰ ἔλεγεν ἡ εὐγενικὴ Κυρία. Και ἀληθῶς, ὅταν κανεὶς προσεύχεται ἐκ βάθους ψυχῆς και ἀπευθύνεται με πίστιν εἰς τὸ ἄπειρον ἔλεος τοῦ παναγάθου Θεοῦ, ὄχι μόνον ἐνισχύεται ψυχικῶς και προσδέχεται ἐμπυχωτικὴν παρηγορίαν και ἐνίσχυσιν ἀπὸ τὴν ἀπειροδύναμον θεῖαν πνοήν. Ἀλλὰ και κατὰ μυστηριώδη νόμον, ἐμφανίζεται ἐνεργῶς και ἐμπράκτως ἢ θεῖα ἀρωγή· και στηρίζει τὸν προσευχόμενον, διὰ ν' ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὰς δυσχερείας του. Ὅπως ἀκριβῶς συνέβη με τὴν εὐγενικὴν κυρίαν, ἢ ὅποια διηγεῖτο κλαίουσα τὴν ἀνωτέρω ἱστορίαν.

Ἡ καθαριότης εἰς τὸ Ἱερὸν βῆμα.

Τὸ ἱερώτερον μέρος τοῦ ναοῦ, τὸ Ἅγιον Βῆμα, πρέπει νὰ τυγχάνῃ καὶ ἰδεώδους ὑλικῆς καθαριότητος, τῆς ὁποίας τὴν εὐθύνην ἔχει ἄμεσον ὁ ἐφημέριος. Ὁ λόγος διὰ τὸ θέμα τοῦτο δὲν εἶναι δυστυχῶς περιττός. Εἰς ὄχι ὀλίγας ἐνορίας τῶν ἀστικῶν κέντρων καὶ τῆς ὑπαίθρου ἡ μέριμνα αὐτὴ δὲν εἶναι πλήρης, ὡς ἀποδεικνύουν αἱ σποραδικαὶ αἰφνιδιαστικαὶ ἐπιθεωρήσεις, τὰς ὁποίας ἐντέλλονται ἐκάστοτε οἱ Ἐπίσκοποι.

Τὸ νὰ λάμπῃ τὸ Ἱερὸν Βῆμα ἀπὸ καθαριότητα εἶναι δείγμα ὑλικὸν τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς καθαριότητος, ἡ ὁποία πρέπει νὰ ἐπικρατῇ εἰς τὸ ἀγιώτατον ἐκεῖνο περιβάλλον, ὅπου τελεῖται ἡ θεία μυσταγωγία. Καὶ μετὰ τοῦ ἐν τῷ Ἄρτοφορίῳ καὶ τῷ Ποτηρίῳ παρόντος Χριστοῦ συμπαρίστανται δορυφοροῦσαι Αὐτὸν αἱ οὐράνιοι Δυνάμεις καὶ συλλειτουργεῖ ἡ Ἄνω Ἐκκλησία.

Ἀπὸ τὴν εἰκόνα τῆς ἀμελείας, τῆς ἀκαταστασίας καὶ τῆς ἐλλείψεως καθαριότητος εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα δύναται κανεὶς νὰ συμπεράνῃ, χωρὶς ἀμφιβολίαν, ὅτι καὶ ἡ πνευματικὴ τάξις καὶ καθαρότης εἶναι ἐκεῖ ἐλλιπεῖς, ὡς καὶ ἀντιστρόφως.

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕΝ:

Μητροπολίτου Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου

ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ

ΛΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

Πωλεῖται εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα

ΣΧΕΣΕΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗΣ ΖΩΗΣ

Ἐφ' ὅσον ἡ Ἡθικὴ συνδέεται στενότερα μετὰ τῆς Θρησκείας¹, γίνεται κατανοητὸν διατὶ ὑφίσταται στεναὶ σχέσεις μεταξύ τῆς ὀρθοδόξου λατρείας καὶ τῆς ἠθικῆς ζωῆς. Αἱ σχέσεις αὐταὶ δημιουργοῦνται ἀφ' ἐνὸς ἐκ τοῦ ὅτι τὰ ὀρθόδοξα λειτουργικὰ κείμενα ὑποδεικνύουν ἄριστα τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἠθους, πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ ὁποίου δέον νὰ τεινῇ πᾶς ὀρθόδοξος πιστὸς, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἐνεργὸς συμμετοχὴ εἰς τὴν λειτουργικὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας συντελεῖ κατὰ τρόπον ἀπαραμίλλον εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ἠθικῆς ζωῆς.

* * *

Τὸ ἠθικὸν ἰδεῶδες, τὸ ὁποῖον προβάλλεται ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων λειτουργικῶν κειμένων συνίσταται κυρίως εἰς τὴν συμφωνίαν τῆς ἐνεργείας τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως πρὸς τὴν ὀρθόδοξον ἱεραρχικὴν τάξιν τῶν ἀξιῶν, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν αἱ κατώτεραι ἀξίαι πρέπει νὰ πραγματοποιῶνται πρὸς χάριν τῶν ἀνωτέρων ὑποτασσόμεναι εἰς αὐτάς. Τοιοῦτοτρόπως αἱ ὑλικά ἀξίαι πρέπει νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὰς βιολογικάς, αὐταὶ δὲ ὡς καὶ ἐκεῖναι εἰς τὰς ἀνωτέρας πνευματικάς, αἱ ὁποῖαι ὠσαύτως, ὡς καὶ αἱ κατώτεραι, πρέπει νὰ διαποτίζωνται ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Ὁ ὀρθόδοξος πιστὸς πρέπει νὰ ἔχη ὡς σύνθημά του « τὸ χεῖρον καθυποτάξαι τῷ κρείττονι καὶ τὴν σάρκα δουλώσαι τῷ πνεύματι » (Ἕμνολογία τοῦ Σαββάτου τῆς Τυρινῆς).

Τὸ κορύφωμα τοῦ ὀρθοδόξου ἠθους, ὡς τονίζεται ὑπὸ τῶν λειτουργικῶν ὕμνων καὶ ἀναγνωσμάτων, εἶναι τὸ νὰ καταλάμπεται ἡ ψυχὴ ὑπὸ τοῦ θείου φωτός, νὰ ζῆ ἐντὸς τῆς ἑορταστικῆς ἀτμοσφαιρας, τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ ἡ συμμετοχὴ, εἰς τὸν μυστικὸν βίον τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ ἀποβαίῃ ὁ ἄνθρωπος « καινὴ κτίσις », νὰ περιπατῇ « ἐν καινότητι ζωῆς », νὰ εὐτρεπίζῃ τὰς λαμπάδας τῶν ἀρετῶν, νὰ κρατῇ τοὺς κλάδους αὐτῶν, νὰ (κλυχειμονῇ πράξεις ἐναρέτους », νὰ λογίζεται « ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἀγνά, ὅσα προσφιλή, ὅσα εὐφρημα, εἴ τις ἀρετὸς καὶ εἴ τις ἔπαινος » (Φιλιπ. δ', 8), νὰ « ποιῇ ἐν πᾶσι τὸ θέλημα » τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ παρουσιάξῃ τοὺς καρποὺς τῆς ἐν Πνεύματι ζωῆς, οἱ ὁποῖοι εἶναι « ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστης, πραότης, ἐγκράτεια » (Γαλ. ε', 29).

1. Λεων. Φιλιππίδου, Θρησκεία καὶ Ζωή, σελ. 31.

Τὰ ὀρθόδοξα λειτουργικά κείμενα, χωρὶς νὰ διέπωνται ὑπὸ σχολαστικῆς ἠθικολογίας καὶ καθηκοντολογίας, ὅπως πηγαίως καὶ πλαστικῶς ἐξαίρουν πλείστας χριστιανικὰς ἀρετάς, ὡς τὴν « πίστην », τὴν « εὐλάβειαν », τὴν « ἐλπίδα », τὴν « ὑπομονήν », τὴν « ταπεινοφροσύνην », τὴν « ἀγάπην », τὴν « ἐλεημοσύνην », τὴν « εὐποιάν », τὴν « φιλαδελφίαν », τὴν « φιλοξενίαν », τὴν « μακροθυμίαν », τὴν « χρηστότητα », τὴν « ἀγαθωσύνην », τὴν « πραότητα », τὴν « εἰρηνοποιάν », τὴν « δικαιοσύνην », τὴν « ἠθικὴν καθαρότητα », τὴν « παρθενίαν » καὶ πολλὰς ἄλλας.

* * *

Ὁ ἠθικὸς βίος προάγεται διὰ τῆς ὀρθοδόξου λατρείας οὐ μόνον διότι ὁ πιστὸς ἀποκτᾷ δι' αὐτῆς σαφῆ ἠθικὸν προσανατολισμόν, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ ἐνεργὸς καὶ ἐνσυνείδητος συμμετοχὴ εἰς τὴν λατρευτικὴν καὶ μυστηριακὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐνώνει τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν μετὰ τὴν θείαν παντοδυναμίαν καὶ ἐπιτρέπει νὰ εἰσρεύσουν εἰς τὴν ψυχὴν τὰ ζωοποιὰ ρεῖθρα τῆς Θείας Χάριτος. Ἡ Χάρις αὕτη δημιουργεῖ ἐντὸς τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου τὸ κατάλληλον ἠθικὸν φρόνημα καὶ ὀδηγεῖ αὐτὸν εἰς τὴν ἠθικὴν ἀναγέννησιν. Αὕτη, ὡς προσφυῶς ἔχει λεχθῆ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Κωνσταντίνου Καλλινίκου, εἶναι τρόπον τινὰ « ἡ οὐρανία ἀκτίς, ἡ ἀπὸ τοῦ μεγάλου Ἡλίου προσπίπτουσα ἐπὶ τοῦ μεμαραμένου ἄνθους » εἰς τρόπον, ὥστε « τὸ ἄνθος διανοίγει τὰ πέταλα καὶ ἀνορθοῦται μυρόεν καὶ καλλιφυλλον. Εἶναι ἡ ἰκμάς, ἡ ἀπὸ θεϊκῆς ρίζης ἀνερχομένη ἐπὶ τὸν ἀτροφικὸν κλάδον καὶ ποιοῦσα αὐτὸν γλοερὸν καὶ καρποβριθῆ. Εἶναι ὁ χυμὸς καὶ ἡ πιότης τῆς Καλλιελαίου, ἐγκεντριζομένης εἰς τὴν ἀγριέλαιον ἵνα ἐξευγενισθῆ ἡ δευτέρα μετὰ τὴν εὐγένειαν τῆς πρώτης»².

Ἡ διὰ τῆς λατρευτικῆς ζωῆς ἐμψυχουμένη ἠθικὴ προσπάθεια εἶναι ἀπηλλαγμένη τῶν μειονεκτημάτων τῆς θύραθεν ἢ « ἄνευ Θεοῦ » Ἠθικῆς, ἡ ὁποία, μὴ ἔχουσα μεταφυσικὴν θεμελίωσιν καὶ οὐράνιον ἀγκυροβόλημα, καταντᾷ χίμαιρα καὶ οὐτοπία, διότι εἶναι ἀνερμάτιστος, ἀναιμικὴ καὶ ὅπως ἀνίκανος, ὅπως δημιουργήσῃ κατηγορικὴν προσταγὴν καὶ φλογερὸν ζῆλον καὶ ἐνθουσιασμόν, δυνάμενον νὰ συγκινήσῃ τὴν καρδίαν, νὰ κινητοποιήσῃ τὴν βούλησιν καὶ νὰ ἀπελευθερώσῃ τὸν ὅλως « ἠλκωμένον », « τετραυματισμένον » καὶ « ἡμίθανῆ » πνευματικῶς ἄνθρωπον ἐκ τῆς πνευματικῆς δουλείας, εἰς τὴν ὁποίαν περιέρχεται, ὅταν, μακρὰν τῆς ζωοποιοῦ Χάριτος τοῦ Θεοῦ, « κατὰ νοῦν καὶ λόγον καὶ προαίρεσιν καὶ θέσει καὶ γνώμῃ καὶ πράξει » ἀμαρτάνῃ.

2. Κων/νου Καλλινίκου, Τὰ θεμέλια τῆς πίστεως, Ἀλεξάνδρεια 1924, σελ. 341.

Μόνον ἢ διὰ τῆς λειτουργικῆς ζωῆς συνεργασία τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως μετὰ τῆς Θείας Χάριτος δημιουργεῖ ἐν τῇ ψυχῇ τὸν δυναμισμόν, ὁ ὁποῖος διαλύει τὴν πνευματικὴν ζόφωσιν, μεταδίδει εἰς τὴν ψυχὴν τὴν ζωτικὴν καὶ ζωοποιὸν ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, σχίζει τὸ πυκνὸν δίκτυον καὶ πλέγμα τῶν κακῶν προδιαθέσεων, συνηθειῶν καὶ παθῶν, ἐκκολάπτει, ἐκτὸς τῶν ὑπαρχουσῶν πραγματικοτήτων, πλείστας νέας δυνατότητας καὶ συντελεῖ, ὥστε ὑπεράνω τοῦ κόσμου τῆς βιολογικῆς καὶ ψυχολογικῆς νομοτελείας καὶ ἀναγκαιότητος νὰ ἐκσπᾷ καὶ ἀναπηδᾷ ὁ θραύων βαρεῖας ἀλύσεις καὶ θρυμματίζων μακροχρόνια τυραννικὰ δεσμὰ κόσμος τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ὠλοκληρωμένη ἠθικὴ ζωὴ ἐκτὸς τῆς ἀτμοσφαιρας τῆς λειτουργικῆς καὶ μιστηριακῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Η ΕΚΠΟΜΠΗ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Κάθε Σάββατο στὶς 16.40' (5 παρὰ 20 μ.μ.) μεταδίδεται ἀπὸ τὸν Κεντρικὸ Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ Ἐνόπλων Δυνάμεων ἡ ἐκπομπὴ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Τὴν ἴδια ἡμέρα, σὲ ἄλλη ὅμως ὥρα, μεταδίδεται ἡ ἴδια ἐκπομπὴ τακτικὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ραδιοφωνικοὺς Σταθμοὺς Θεσσαλονίκης, Λαρίσης, Τριπόλεως.

Εἰς τὴν ἐκπομπὴν αὐτὴν ἐρμηνεύεται ἡ εὐαγγελικὴ περικοπὴ κάθε Κυριακῆς ἢ ἀναπτύσσονται ἐπίκαιρες θρησκευτικὲς ὁμιλίαι. Πάνω ἀπὸ δέκα χρόνια ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία φροντίζει ὥστε καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν νὰ εἰσέρχεται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἰς κάθε οἰκογένειαν καὶ νὰ ἀκούγεται ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς ὁ σωστικὸς τοῦ Κυρίου λόγος.

Οἱ αἰδεο. Ἐφημέριοι, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν καλὰ τὴν μεγάλη ὠφέλεια ποὺ ἠμπορεῖ νὰ προέλθῃ ἀπὸ τὴν ἀκρόασιν τοῦ θείου λόγου, ἅς συστήσουν εἰς τοὺς ἐνορίτας των, νὰ ἀκούσουν τὴν ἐκπομπὴν αὐτὴν καὶ νὰ τὴν γνωστοποιήσουν καὶ εἰς τὸ περιβάλλον των.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΣΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

ΙΖ. Ἐφοῦ δὲ προχώρησεν ἱκανοποιητικὰ στὴν ἐκπαίδευσή του ἐκεῖ, κι' ἔπρεπε νὰ μὴν τοῦ ξεφύγη¹ τίποτα ἀπὸ τὰ καλὰ, οὔτε καὶ νὰ μείνη πίσω ἀπὸ τὶς μέλισσες στὴ φιλοπονία, ποὺ μαζεύουν ἀπὸ κάθε λουλούδι ὅσα εἶναι χρησιμώτατα, ἔφυγε παρευθὺς στὴν Καισάρεια, μὲ τὸν σκοπὸ νὰ φοιτήσῃ στὰ σχολεῖά της ἐκεῖ. Ὁ λόγος μου εἶναι γιὰ τὴν περίφημη αὐτὴ πολιτεία μας· ἐπειδὴ αὐτὴ στάθηκε ὁ καθοδηγητὴς κι' ὁ δάσκαλος καὶ γιὰ τὴν δικὴ μου μόρφωση· ποὺ εἶναι ἐξίσου Μητρόπολη τῆς παιδείας καὶ τῶν ἄλλων πόλεων, ποὺ καὶ ἀνώτερή τους εἶναι καὶ τὶς ἐξουσιάζει. Καὶ ποὺ ἂν τυχὸν κάποιος τῆς ἀποστεροῦσεν τὴν ὑπεροχὴ της στὴν παιδεία, θὰ τῆς ἀφαιροῦσεν αὐτό, ποὺ εἶναι τ' ὠραιότερο ἀπὸ καθετὶ ἄλλο καὶ τὸ δικὸ της χαρακτηριστικὸ. Γιατὶ ἄλλες μὲν πολιτεῖες καμαρώνουν γι' ἄλλα τους στολίδια, ἢ παλαιά, ἢ καὶ νέα, ἀνάλογα πιστεύω πρὸς τὴν ἱστορία τους, ἢ πρὸς τὰ θεάματα ποὺ παρουσιάζουν. Γι' αὐτὴν δὲ τὸ χαρακτηριστικὸ της σημάδι² εἶναι ἡ παιδεία, ὅπως στὰ ὄπλα οἱ σφραγίδες τους, ἢ στὰ δράματα τὰ κύρια τους σημεῖα. Τὰ ὅσα δὲ γίνηκαν, ὅς τὰ λένε αὐτοὶ ποὺ καὶ τὸν ἐξαπαίδευσαν κοντὰ τους καὶ ποὺ χάρηκαν τὴν προκοπὴ του στὴ μόρφωσή του. Πόση δηλαδὴ μεγάλην ἐκτίμηση τοῦ εἶχαν οἱ καθηγητὲς του καὶ πόσῃ οἱ συνομίληκοί του, παραβγαίνοντας μὲν μ' ἐκείνους, ὑπερτερόντας δὲ τοὺς ἄλλους σὲ κάθε εἶδος μόρφωσης. Πόση μεγάλη φήμην ἀπόκτησε κοντὰ σ' ὅλους μέσα σὲ λίγο καιρὸ κι' ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ κι' ἀνάμεσα στοὺς πρώτους τῆς πολιτείας, μὲ τὸ νὰ φανε-

1. Νὰ μὴν τοῦ ξεφεύγῃ («Πτῶκας βάλλειν»).

Πτῶκες λέγονται οἱ δειλοὶ καὶ οἱ φοβιστάριδες κι' ἔτσι ὀνοματίζει ὁ Θεόκριτος τοὺς λαγούς στὸ Πρῶτο εἰδύλλιο (στ. 110).

2. Τὸ χαρακτηριστικὸ της σημάδι («Τὰ ἐπίσημα»).

Τὰ χαρακτηριστικὰ σημάδια ἢ μέρη. Ὅπως π. χ. ἦσαν οἱ γλαῦκες ἐπάνω στὶς ἀσπίδες γιὰ τοὺς Ἀθηναίους ἢ ὁ μαινόμενος Αἴας, γιὰ τὸ σχετικὸ δρᾶμα.

ρώνη μεγαλύτερη μὲν ἀπὸ τὴν ἡλικίαν του μόρφωση, με
γαλύτερη δὲ κι' ἀπὸ τὴν μόρφωσή του τὴν στερεότητα τοῦ
ἤθους του. Ρήτορας ἀνάμεσα στους ρήτορες, καὶ φιλόσο-
φος ἀνάμεσα στους φιλοσόφους, κι' ἀνώτερος ἀπὸ τὶς ἀνε-
γνωρισμένες καθέδρες διδασκαλίας τῶν λογῆς λογῆς σοφιστῶν.
Καὶ τὸ μεγαλύτερον ἀπ' ὅλα, ἱερέας γιὰ τοὺς Χριστιανούς, καὶ
μάλιστα προτοῦ νὰ καταξιωθῆ τὴν ἱερωσύνη. Τόση μεγάλη
ἦταν ἡ ἀναγνώριση τῆς ἀξίας του ἀπὸ ὅλους γιὰ τὸ καθετὶ.
Γι' αὐτὸν δὲ τὰ λόγια μὲν ἦταν κάτι πάρεργο· κι' ἀπ' αὐτὰ τό-
σο μόνο διάλεγε, ὅσο τοῦ ἦτανε χρήσιμο γιὰ νὰ τῶχη βοη-
θῶ του γιὰ τὴν δική μας φιλοσοφία. Ἐπειδὴ μᾶς εἶναι ἀναγκαῖα
καὶ ἡ δύναμη ποὺ ἔχουν οἱ λόγοι, γιὰ νὰ διατυπώνωμε τοὺς
στοχασμούς μας. Γιατὶ ἓνας λογισμὸς μας ποὺ δὲν μπορούμε
νὰ τὸν ἐκφράσωμε, εἶναι προτροπὴ γιὰ νάρκη. Ἡ θεοφοβούμε-
νη δὲ ζωὴ ἦταν ἡ κυρία του προσπάθεια, καὶ τὸ ν' ἀποκοπῆ
ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ τὸ νὰ πλησιάσῃ στὸ Θεὸ, ἐξηγώντας στους
ἀνθρώπους τοῦ κάτω κόσμου τὰ ἐπουράνια, καὶ μὲ τ' ἄστα-
τα καὶ προσωρινὰ κατακτώντας τὰ σταθερὰ καὶ τὰ αἰώνια.

ΙΗ. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔφυγε γιὰ τὸ Βυζάντιον, τὴν πρώτη πολιτεία
τῆς Ἀνατολῆς κι' ὁ λόγος ἦτανε, ἐπειδὴ φημίζονταν γιὰ τοὺς τε-
λειότερους ρήτορες καὶ φιλοσόφους. Ἐκεῖ λοιπὸν, μέσα σ' ἐλάχι-
στο καιρὸ, ἀποθησαύρισε, μὲ γρηγοράδα καὶ χάρις στὴν ξεχωρι-
στή του διανόηση, καθετὶ τέλειο. Κι' ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Θεὸς καὶ ἡ ἀχορ-
ταγιά του γιὰ μάθηση τὸν ἐξαπόστειλε στὶς Ἀθῆνες, τὴν γῆ
τῆς Ἐπιστήμης. Στὶς Ἀθῆνες, ποὺ εἶναι πραγματικὰ χρυσὲς γιὰ
μένα, καὶ ποὺ σὲ κανένα ἄλλο δὲν ἔκαναν τόσο μεγάλο καλὸ, ὅσο
ἔκαμαν σ' ἐμένα. Γιατὶ ἐκεῖνες μοῦ ἐγνώρισαν τελειότερα τὸν
ἀνθρωπὸν αὐτὸν, ποὺ δὲν μοῦ ἦτανε καὶ προτιήτερα ἄγνω-
στος· κι' ἔτσι, ἐπιδιώκοντας νὰ μορφωθῶ, ἀπόκτησα τὴν εὐτυ-
χία. Καὶ μὲ κάποιον τρόπο, ἔπαθα τὸ ἴδιο πρᾶγμα μὲ τὸν Σα-
οῦλ, ποὺ κι' αὐτὸς ἀναζητώντας τὰ γαῖδούρια ³ τοῦ πατέρα

3. Ποὺ κι' αὐτὸς ἀναζητώντας τὰ γαῖδούρια («ὃς
τὰς ὄνους ἐπιζητῶν»).

Ὁ Σαοῦλ εἶχε σταλῆ ἀπὸ τὸν πατέρα του ν' ἀναζητήσῃ τοὺς ὄνους
ποὺ εἶχαν χαθῆ. Κι' αὐτὸς ἐπῆγε στὸ Σαμουήλ τὸν Προφήτη γιὰ νὰ τὸν
ἐρωτήσῃ γι' αὐτό. Κι' ὁ Σαμουήλ, κατὰ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ, τὸν ἔχρισε
βασιλεῖα τοῦ Ἰσραήλ (Α' Βασιλ. θ', 3).

του, πέτυχε τὴν βασιλεία, κερδίζοντας ἔτσι κάτι, πού ἦτανε πολὺ μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ κύριο ἔργο του.

ΙΘ. Κι' ὡς ἐδῶ μὲν ὁ λόγος μου κυλοῦσε στρωτὰ, καὶ μ' ὀδηγοῦσεν ἀπὸ καλοστρατιὰν εὐκολοδιάβατη καὶ πραγματικὰ βασιλικὴ στὰ ἐγκώμια τοῦ ξεχωριστοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸ ὅμως πού ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα ἀπομένει, δὲν ξέρω μὲ ποιά λόγια νὰ τὸ διαπραγματευθῶ, καὶ ποιά κατεύθυνση νὰ πάρω, γιατί ἔχει καὶ κάποια δυσκολία γιὰ μένα ἢ διαπραγματεύσῃ του. Γιατί, φθάνοντας στὸ σημεῖο αὐτὸ τοῦ λόγου καὶ μιλώντας γιὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους, τὸ θέλω πολὺ νὰ προσθέσω στὰ ὅσα εἶπα κάτι κι' ἀπὸ τὴν ἰδική μου ζωὴ, καὶ νὰ ἐπιμείνω λίγο στὴ διήγησή μου. Ἀπὸ ποιὰν ἀφορμὴ δηλαδὴ, καὶ πῶς, κι' ἀπὸ ποιοῦ ξεκίνημα πραγματοποιήθηκε ἡ φιλία μας, εἴτε ἡ ὁμοψυχία μας καὶ ἡ τέλεια σύμπνοιά μας, ἂν πρέπη νὰ τὴν χαρακτηρίσω πλεὶὸ ταιριαστά. Γιατί καὶ τὰ μάτια μας δὲν μᾶς ἀρέσει νὰ τ' ἀποτραβοῦμε ἀπὸ τὰ εὐχάριστα θεάματα· κι' ἂν τυχὸν μᾶς ἀποτραβήξῃ στανικά μας κάποιος, μᾶς ἀρέσει νὰ τὰ ξαναγυρίζωμε σ' αὐτὰ· οὔτε καὶ ὁ λόγος ἀποτραβιέται εὐκόλα ἀπὸ τὶς ἐξαιρετικὰ εὐχάριστες διηγήσεις. Φοβοῦμαι δὲ πῶς θὰ γίνω βαρετὸς νὰ τὸ ἐπιχειρήσω. Θὰ προσπαθήσω ὅμως νὰ τὸ κάμω κατὰ τρόπο σύμμετρο. Ἄν τυχὸν ὅμως καὶ μὲ παρασύρῃ ἄθελὰ μου ὁ πόθος, συγχωρᾶτε με γιὰ τὴν ἀδυναμία μου· πού εἶναι ἀπ' ὅλες τὶς ἀδυναμίες δικαιότερη, καὶ πού τὸ λάθος θᾶτανε γιὰ κάθε στοχαστικὸν ἄνθρωπο τὸ νὰ μὴν τὸ πάθω τὸ πρᾶγμα αὐτὸ.

Κ. Οἱ Ἀθηναῖοι μᾶς ἐδέχθησαν, σὰν ἓνα ποταμίσιο ρεῦμα· πού ἀφοῦ ἀποσχισθίκαμε ἀπὸ τὴν πηγὴ τῆς πατρίδας μας σὲ διάφορες ἐξορίες ἀπὸ ἀγάπη στὴν παιδεία, ξανασυναντηθήκαμε πάλιν, σὰν ἀπὸ κάποιο σύνθημα, ἐπειδὴ ἔτσι τὸ θέλησε νὰ γίνῃ ὁ Θεός. Ἐγὼ δὲ ἔμενα ἐκεῖ λίγο προτιήτερα· αὐτὸς δὲ ἦλθεν ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ ἐμένα, καὶ τὸν ἐδέχθηκα, μὲ πολλὰ καὶ λαμπρὰς ἐλπίδες. Γιατί προτοῦ νὰ μᾶς ἔλθῃ κοντὰ μας, τὸν εἶχε κόσμος πολὺς στὸ στόμα του· καὶ ἦτανε σπουδαῖο κατόρθωμα γιὰ τὸν καθένα τὸ νὰ προφθάσῃ καὶ ν' ἀποκτήσῃ κάτι

Ἑκλεκτές σελίδες ἀπὸ τὸν Ἱ. Χρυσόστομο

ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΠΟΥ ΒΑΡΥΠΕΝΘΟΥΝ ΧΩΡΙΣ ΣΥΓΚΡΑΤΗΜΟ ΤΟΥΣ ΝΕΚΡΟΥΣ

(Ἀπὸ τὶς ὁμιλίαι εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο).

Στοὺς καιροὺς μας, μαζί με τᾶλλα τὰ κακά, ἐπικρατεῖ στὶς γυναῖκες κι' αὐτὴ ἡ ἀρρώστια. Κάνουν δηλαδὴ ἐπίδειξη στὰ κλάματα καὶ στὰ μοιρολόγια, καὶ ξεγυμνώνουν τὰ μπράτσα τους, μαδοῦν τὰ μαλλιά τους, καὶ σχίζουσι μετὰ τὰ νύχια τους τὰ μάγουλά τους. Καὶ τὸ κάνουν αὐτὸ μερικὲς μὲν ἀπὸ πένθος, ἄλλες δὲ ἀπὸ ἐπίδειξη κι' ἀπὸ φιλοτιμία, καὶ κάποιες ἀπὸ ἀσωτία· καὶ ξεγυμνώνουν τὰ μπράτσα τους, κι' αὐτὸ γιὰ νὰ τὶς βλέπουν οἱ ἄνδρες.

Τί κάνεις, ὦ γυναῖκα; Ξεγυμνῶνεις τὸν ἑαυτὸ σου μετὰ ἀπρέπεια ἀνάμεσα στὴν ἀγορά, ἐνῶ εἶσαι μέλος τοῦ Χριστοῦ καὶ εἶναι αὐτὴ γεμάτη ἀπὸ ἄνδρες; Ξερριζώνεις τὰ μαλλιά σου καὶ σχίζεις τὰ ρούχα σου καὶ ξεφωνίζεις μοιρολόγια καὶ κάνεις ὅπως κάνουν στοὺς χοροὺς τῆς τραγωδίας οἱ ἡθοποιοὶ καὶ ἀναπαρασταίνεις τὴν εἰκόνα τῶν γυναικῶν ποὺ ἦσαν μαινάδες, καὶ δὲν νομίζεις πὼς προσκρούεις στὸ Θεό; Τί τρέλλα δὲν φανερώνουν αὐτά; Δὲν θὰ γελοῦν γι' αὐτὰ οἱ εἰδωλολάτρες; Δὲν θὰ εἰποῦνε ἄραγες, πὼς εἶναι παραμύθια ὅλες οἱ δικές μας διδασκαλίαι; Ναί, θὰ τὸ εἰποῦνε. Δὲν ὑπάρχει Ἀνάστασις, ἀλλὰ ὅλα ὅσα λένε οἱ Χριστιανοὶ εἶναι ἐμπαιγμὸς καὶ ἀπάτη καὶ κοροϊδία.

*
* *

Γιατὶ οἱ γυναῖκες τῶν μοιρολογοῦν καὶ δέρνονται ἔτσι, σὰν νὰ μὴν ὑπάρχη τίποτα κατόπιν· καὶ δὲν δίνουν καμμιά σημασία στὰ λόγια ποὺ εἶναι γραμμένα στὰ βιβλία τους. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ὑποκρισιές καὶ τὸ φανερῶνουν αὐτές. Γιατὶ ἂν πραγματικὰ πίστευαν, πὼς αὐτὸς ποὺ ξεψύχησε δὲν ἀπέθανε, ἀλλὰ ἀποδήμησεν ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτὴν σ' ἄλλη καλύτερη, δὲν θὰ τὸν ἐκλαιγαν σὰν νὰ μὴν ὑπῆρχε

ποὺ ὅλοι τὸ λαχταροῦσαν. Καὶ δὲν εἶναι σπουδαῖο πρᾶγμα, τὸ νὰ προσθέσω στὸ λόγο μου μιὰ μικρὴν ἱστορίαν, σὰν κάποιον γλύκισμα· ποὺ γι' αὐτοὺς μὲν ποὺ τὴν ξέρουσι θᾶναι μιὰ ὑπόμνησις, γι' αὐτοὺς δὲ ποὺ δὲν τὴν ξέρουσι, μιὰ διδασκαλία.

(Συνεχίζεται)

Ἀπόδοση ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

πλέον, δὲν θὰ ἐδέρνονταν μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, δὲν θὰ βγαζαν τέτοια ξεφωνητά, πὺ εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ ἀπιστία. «Δὲν θὰ σὲ ξαναδῶ πλειά... δὲν θὰ σὲ καμαρώσω πλειά...» Παραμύθια εἶναι ὅλα τὰ δικὰ τους! Ἄν δὲ τὸ σπουδαιότερο ζήτημα ἀπὸ τὰ καλὰ πὺ ἔχουν μ' αὐτὸν τὸν τρόπο διαπιστώνεται, πολὺ περισσότερο βέβαια θὰ βεβαιώνονται κι' ὅλα τ' ἄλλα πὺναι γι' αὐτοὺς σεμνὰ κι' ἄγια.

* * *

Δὲν κάνουν ἔτσι, σὰν γυναῖκες, οἱ Ἕλληνες εἰδωλολάτρες· καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἐφιλοσόφησαν. Κι' ὅταν μιὰ Ἑλληνίδα ἄκουσε πὺς τὸ παιδί της ἔπεσε στὴ μάχη, ἀμέσως ἐρώτησε: — Καὶ πὺς ἐπῆγαν τὰ πράγματα τῆς πατρίδας μας; Κι' ἓνας ἄλλος φιλόσοφος πὺ πρόσφερε θυσίας στεφανωμένος, ὅταν ἄκουσε πὺς τὸ παιδί του σκοτώθηκε στὴ μάχη πολεμώντας γιὰ τὴν πατρίδα του, βγάζοντας τὸ στεφάνι ἀπὸ τὸ κεφάλι του κι' ἀφοῦ ρώτησε ποῖ ἀπὸ τὰ δυὸ του παιδιὰ σκοτώθηκε, ὅταν ἔμαθε ποῖς ἦταν αὐτὸς πὺ ἔπεσε στὴ μάχη, ξανάβαλε πάλι τὸ στεφάνι στὸ κεφάλι του. Πολλοὶ δὲ πρόσφεραν σὲ θυσία τὰ παιδιὰ τους ἢ τίς κόρες των, γιὰ νὰ τιμῆσουν τοὺς θεοὺς. Οἱ δὲ γυναῖκες τῆς Σπάρτης, καὶ πρότρεπαν τὰ παιδιὰ τους, ἢ νὰ περισώσουν ἀπὸ τὸν πόλεμο τὴν ἀσπίδα τους, ἢ νὰ τὰ φέρουν μπροστὰ τους νεκρά. Γι' αὐτὸ καὶ ντρέπομαι· ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες τόσο φιλοσοφημένα συμπεριφέρονται, ἐμεῖς δὲ κάναμε κάθε ἀσχήμια. Κι' αὐτοὶ πὺ δὲν ξέρουν τίποτα γιὰ ἀνάσταση νεκρῶν, κάνουν αὐτὸ πὺ πρέπει νὰ κάνουν αὐτοὶ πὺ ξέρουν. Αὐτοὶ δὲ πὺ ξέρουν, ἐνεργοῦν σὰν νᾶναι ἀνήξεροι.

* * *

Ἄλλοι δὲ πολλοὶ κι' αὐτὸ πὺ δὲν τὸ κάνουν γιὰ τὸν Θεό, τὸ κάνουν ἀπὸ ντροπὴ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Γιατὶ οἱ πλουσιώτερες ἀπὸ τίς γυναῖκες δὲν μαδοῦνε τὰ μαλλιά τους, οὔτε καὶ ξεγυμνώνουν τὰ μπράτσα τους· πὺ κι' αὐτὸ ἀξίζει τὴν πλειὸ μεγάλη κατὰκριση, ὄχι γιὰτὶ δὲν ξεμπρατσώνονται, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν τὸν κάνουν αὐτὸ ἀπὸ εὐλάβεια, ἀλλὰ γιὰ μὴν φανοῦν πὺς ντροπιάζουν τὸν ἑαυτὸ τους. Ἐπειτα ἢ μὲν ντροπὴ τοῦ κόσμου τίς κάνει νὰ εἶναι συγκρατημένες στὴ θλίψη του, ὁ δὲ φόβος τοῦ Θεοῦ δὲν μπορεῖ νὰ τίς συγκρατήσῃ; Καὶ πὺς δὲν ἀξίζουν αὐτὰ τὴν πλειὸ μεγάλη κατὰκριση. Κι' ὅμως θᾶπρεπε αὐτὸ πὺ κάνουν οἱ πλούσιες γιὰ τὸν πλοῦτό τους, νὰ τὸ κάνουν οἱ φτωχὲς ἀπὸ φόβο Θεοῦ. Τώρα δὲ συμβαίνει τὸ ὅπως διόλου ἀντίθετο· κι' ἐκεῖνες δηλαδὴ συγκρατοῦνται, ἀπὸ ματαιοδοξία, κι' αὐτὲς ἀσχημονοῦν ἀπὸ μικροψυχία. Τὶ ὑπάρχει χειρότερον ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀνωμαλία; Ὅλα τὰ

κάνομε για ν' ἀρέσωμε στους ἀνθρώπους, ἔλα για τὸν κόσμον μας αὐτόν. Καὶ λένε λόγια ποὺ εἶναι ἔλας διόλου παραλογιασμένα καὶ ποὺ ἀξίζουν για γέλοια.

* *

Καὶ ὁ μὲν Κύριος λέει, «Μακάριοι οἱ πενθοῦντες», ἐννοώντας βέβαια αὐτοὺς ποὺ πενθοῦν για τὶς ἁμαρτίες των. Μὰ κανεὶς δὲν πενθεῖ τὸ πένθος αὐτό, οὔτε καὶ φροντίζει για τὴν χαμένη του ψυχὴ. Αὐτὸ δὲ ποὺ δὲν προσταχθήκαμε νὰ τὸ κάνομε, τὸ πραγματοποιοῦμε. — Τί λοιπόν, μοῦ λέει κάποιος· εἶναι δυνατόν νᾶσαι ἄνθρωπος καὶ νὰ μὴν κλάψης; Οὔτε κι' ἐγὼ δὲν τὸ ἐμποδίζω αὐτό· ἐμποδίζω ὅμως τὸ νὰ δερνώμαστε, καὶ νὰ τὸ κάνομε αὐτὸ μὲ τρόπον ἄμετρο. Δὲν ἔχω ψυχὴ θηρίου, οὔτε καὶ εἶμαι ἀλύγιστος. Ξέρω πὼς ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὑποκείμενη σ' ἔλεγχον, καὶ ἀγαπᾷ τὴν συντροφιά, καὶ τὴν καθημερινὴ συναναστροφή. Δὲν μπορεῖ νὰ μὴν λυπᾶται κανεὶς. Αὐτὸ μᾶς τῷδειξε κι' ὁ Χριστὸς γιατί ἐκλάψε για τὸν Λάζαρον. Τὸ ἴδιο νὰ κάμης κι' ἐσύ. Κλάψε, ἤσυχα ὅμως, καὶ μ' εὐπρέπεια, καὶ μὲ φόβον τοῦ Θεοῦ. Ἐν κλάψης μ' αὐτόν τὸν τρόπον, δὲν τὸ κάνεις ἐπειδὴ εἶσαι βέβαιος για τὴν ἀνάστασιν, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν ὑποφέρεις τὸν χωρισμό.

* *

Ἐπειδὴ κλαῖμε καὶ γι' αὐτοὺς ποὺ ξενητεύονται καὶ ποὺ φεύγουν, δὲν τὸ κάνομεν ὅμως αὐτό, γιατί μᾶς κυριεύει ἀπελπισία. Παρόμοια νὰ δακρύσης κι' ἐσύ, σὰν νὰ ξεπροβοδίζης, κάποιον ποὺ ξενητεύεται. Αὐτὰ δὲν τὰ λέω, ἐπειδὴ ὀρίζω νόμους, ἀλλὰ ἐπειδὴ κάνω συγκατάβαση. Κι' ἂν μὲν ἦταν ἁμαρτωλὸς αὐτὸς ποὺ πέθανε, κι' ἔχει προσκρούσει πολὺ στὸ Θεό, πρέπει νὰ τὸν κλαῖς. Καὶ μᾶλλον ὄχι νὰ τὸν κλαῖς ἀπλῶς γιατί σὲ τίποτα δὲν τὸν ὠφελεῖ, ἀλλὰ νὰ κάνης, τὸ καθετὶ ποὺ μπορεῖ νὰ τὸν ἀνακουφίσῃ καὶ νὰ τὸν παρηγορήσῃ· ἐλεημοσύνες δηλαδὴ καὶ παροχές στους ἀναγκασμένους. Καὶ πρέπει ἀκόμη νὰ χαίρεσαι καὶ γι' αὐτό, ὅτι δηλαδὴ σταμάτησαν καὶ πῆραν τέλος πλέον οἱ κακίαι του.

* *

Ἐν δὲ ἦταν δίκαιος, νὰ χαίρεσαι πλέον, γιατί βρίσκεσαι τώρα σὲ ἀσφάλεια ἢ μοῖρα του, καὶ εἶναι ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὴν ἀβεβαιότητα τοῦ μέλλοντος. Κι' ἂν μὲν εἶναι νέος, ἐπειδὴ ἀπαλλάχθηκεν ἀπὸ τὶς ἀθλιότητες τῆς ζωῆς, ποὺ τὸν περίμεναν ἐν τῷ μεταξὺ· ἂν δὲ ἦταν γέρος, γιατί αὐτὸ ποὺ τὸ νόμιζε γλυκὺ κι' ἀξιαγάπητο, ἀφοῦ τ' ἀπόλαυσε χορταστικά, ἔφυγε για τὸν ἄλλο κόσμον.

Σὺ ὅμως παραμιλώντας νὰ σκέπτεσαι αὐτά, προτρέπεις τὶς ὑπηρέτριές σου νὰ δέρνονται, νομίζοντας πὼς τιμᾶς ἔτσι τὸν νεκρό, πρᾶγμα ποὺ εἶναι καὶ φανερώνει μέγιστην ἀπρέπεια. Γιατὶ τιμὴ στὸν πεθαμένο δὲν εἶναι τὰ κλάμματα, καὶ τὰ ξεφωνητά, ἀλλὰ ὑμολογίες καὶ ψαλμωδίες καὶ βίος ἄριστος. Γιατὶ ἐκεῖνος μὲν, μιὰ κι' ἔφυγεν ἀπὸ τὸν κόσμον μας αὐτό, θὰ συντροφεύεται καὶ θὰ συνταξιδεύη μὲ ἀγγέλους, ἔστω κι' ἂν δὲν βρεθῆ κανεὶς κοντὰ στὸ λείψανό του. Ὁ διαφθαρμένος ὅμως ἄνθρωπος, κι' ἂν ὅλη ἡ πολιτεία παρακολουθῆ τὸ ξόδι του, τίποτα δὲν ἔχει νὰ ὠφεληθῆ.

* *

Θέλεις νὰ τιμήσης τὸν νεκρό σου ; Μ' ἄλλο τρόπο νὰ τὸν τιμήσης, εὐεργετώντας, καὶ κάνοντας ἱερὰς λειτουργίες. Τί ὠφελοῦν τὰ πολλὰ μοιρολόγια ; Ἐγὼ δὲ βλέπω καὶ κάτι ἄλλο ποὺ εἶναι φοβερό· ὅτι δηλαδὴ πολλὰς μὲ τὰ κλάμματά τους προσελκύουν καὶ ἐραστές, κατορθώνοντας μὲ τὴν θερμότητα τῶν θρήνων τους νὰ δίνουν τὴν ἐντύπωσι, πὼς εἶναι φίλανδρες. "ὦ, τί σατανικὴ ἐπιπόνησι ! "ὦ, τί δαιμονικὴ ἐφεύρεσι ! "ὦς τότε θάμαστε «γῆ καὶ σποδός» ἐμεῖς ; "ὦς τότε αἵματα καὶ σάρκες ; "ὦς σηκώσουμε τὰ μάτια μας ψηλὰ πρὸς τοὺς οὐρανοὺς, ὡς ἀποκτήσωμε συνείδησι τῶν πνευματικῶν προβλημάτων ! Πῶς θὰ κατορθώσουμε νὰ ἐλέγχωμε τοὺς εἰδωλολάτρες ; Πῶς νὰ τοὺς χαρίσωμε παρηγοριά, ὅταν κάνωμε τέτοια πράγματα ; Πῶς νὰ τοὺς μιλήσωμε γιὰ τὴν ἀνάστασι τῶν νεκρῶν ; Πῶς γιὰ ὅλη τὴν ἄλλη χριστιανικὴν μας ἰδεολογίαν ; Πῶς θὰ ζήσωμε κι' ἐμεῖς μὲ κάποιαν ἄνεσι ; Δὲν τὸ ξέρεις πὼς ἀπὸ τὴν λύπη γεννιέται θάνατος ;

* *

Γιατὶ ἡ λύπη, μὲ τὸ νὰ σκοτίζη τὴν διορατικότητα τῆς ψυχῆς, ὄχι μόνον δὲν μᾶς ἐπιτρέπει μὲ κανένα τρόπο νὰ διακρίνωμε τίποτε ἀπὸ τὰ ὅσα εἶναι πρεπούμενα, ἀλλὰ καὶ μᾶς φέρνει πολὺ μεγάλη βλάβη. Μ' ἐκεῖνο λοιπὸν τὸν τρόπο καὶ στὸ Θεὸ προσκρούομε, κι' οὔτε τὸν ἑαυτό μας, οὔτε καὶ τὸν νεκρόν μας ὠφελοῦμε· μὲ τὸν ἄλλον ὅμως καὶ στὸ Θεὸ εἴμαστε εὐάρεστοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι μᾶς ὑπολήπτονται. Γιατὶ ἂν δὲν καταπέσωμεν κι' ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, γρήγορα ἐξαφανίζει ὁ καιρὸς τὸ λείψανον τῆς λύπης· ἂν ὅμως ἀγανακτοῦμε, μᾶς ἀφήνει νὰ κυριαρχηθοῦμε ἀπὸ τὴν θλίψιν μας. Ἄν δοξάζωμε τὸν Θεόν, δὲν θὰ παραδοθοῦμε στὴ λύπη.

* *

Καὶ πῶς μπορεῖ, μοῦ λείει κάποιος, νὰ μὴν λυπᾶται αὐτὸς ποὺ ἔχασε τὸ παιδί του, ἢ τὴν κόρη του, ἢ τὴν γυναῖκά του ; Δὲν ἰσχυ-

ρίζομαι νὰ μὴν λυπούμαστε, ἀλλὰ νὰ μὴν τὸ κάνουμε αὐτό, μὲ δίχως μέτρο. Γιατὶ ἂν τὸ βάλωμε καλὰ στὸ νοῦ μας, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν πῆρε κοντά του, ὅτι ὁ γιὸς μας ἢ ὁ ἄνδρας μας ἤτανε θνητός, γρήγορα θὰ παρηγορηθοῦμε. Γιατὶ τὸ ν' ἀγανακτοῦμε εἶναι σὰν νὰ ἐπιδιώκωμε κάτι πὺ εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ τὴν φύση μας. Ἄνθρωπος γεννήθηκες καὶ θνητός. Γιατὶ λοιπὸν ἀγανακτεῖς γιὰ κάτι, πὺ πραγματοποιήθηκε σύμφωνα μὲ τὴν φύση πὺ ἔχομε; Μήπως στενοχωριέσαι, ἐπειδὴ μεγαλώνεις παίρνοντας τροφή; Μήπως θέλεις νὰ ζῆς χωρὶς νὰ τρῶς; Τὸ ἴδιο νὰ κάνης καὶ γιὰ τὸν θάνατο· καὶ νὰ μὴν ἐπιδιώκης νὰ μείνης ὡς τὸ τέλος, ἀφοῦ γεννήθηκες θνητός. Μιὰ φορὰ ἀποφασίσθηκε αὐτό. Νὰ μὴν λυπᾶσαι λοιπὸν, οὔτε καὶ νὰ κατακόβεσαι ἀλλὰ νὰ δέχεσαι μὲ ὑπομονὴ τὴν κοινὴ γιὰ ὅλους μας μοῖρα. Νὰ λυπᾶσαι δὲ γιὰ τὶς ἁμαρτίες σου. Γιατὶ αὐτὸ τὸ πένθος εἶναι ὠφέλιμο καὶ καλό, αὐτὸ εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀπ' ὅλες φιλοσοφία. Αὐτὸ τὸ πένθος ἄς ἔχωμε λοιπὸν πάντα μας, γιὰ ν' ἀπολαύσωμε τὴν αἰώνια χαρὰν.

Ἀπόδοση ΑΝΘΙΜΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΤΗ

Μητροπολίτου Σάμου ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ

“ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ,,

Εἰς τόμους πέντε σελ. 2124

Ἦτοι λόγοι ἑορταστικοί, περιστατικοί κ.λ.π., Ἄρθρα, Μελέται, τοῦ σοφοῦ καὶ ἀειμνήστου Ἱεράρχου.

Διατίθενται διὰ τοὺς αἰδεσιμωτάτους ἱερεῖς, κληρικούς, καὶ θεολόγους, πρὸς ἐμπλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης των, ἀντὶ δραχμῶν 200 ἐπὶ τρίμηνον, ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν τελῶν.

Πληροφορίαι: Γράψατε εἰς «ΕΦΗΜΕΡΙΟΝ»

ΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΣΤΙΓΜΑΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΜΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑ

Ὅλιγον κατ' ὀλίγον ἐσώπαιναν οἱ ραγισμένοι αὐλοὶ τοῦ δειλινοῦ, καὶ τὰ μαῦρα πέπλα τῆς νυκτὸς ἐσκίαζαν καὶ ἐκάλυπταν τὰ πάντα. Καὶ τότε ὁ γέρων Κωνσταντᾶς ἐσηκώνετο καὶ εἰσῆρχετο εἰς τὸν μικρὸν ναῖσκον τοῦ ἁγίου Νικολάου διὰ νὰ προσευχηθῆ, πρὶν ἢ λάβῃ τὸ λιτόν του δεῖπνον καὶ κατακλιθῆ.

Ἦθελε ν' ἀντλήσῃ θάρρος καὶ δύναμιν, ἀπὸ τὴν αἰωνίαν πηγὴν τῆς ζωῆς. Παρηγορίαν, ἀπὸ τὸν ἄπειρον ὠκεανὸν τῆς εὐσπλαγχνίας καὶ τῆς ἀγάπης. Ἑλλάμψεις καὶ συγκινήσεις πνευματικὰς ἀπὸ τὸν ἀβασίλευτον ἥλιον τῆς θείας σοφίας. Γύρω του ἐβασίλευεν ἀπόλυτος ἡσυχία καὶ γαλήνη. Σπινὸν καὶ λιπόθυμον ἐσιγότρεμε τὸ φῶς τῶν ἁγίων κανδηλῶν. Καὶ ἡ γεροντικὴ καὶ σεβασμῖα κεφαλὴ του παρεδίδετο εἰς τὴν ἔκστασιν καὶ τὴν μεταρσίωσιν ἐκείνην, ποῦ εἶναι, καὶ ποῦ θὰ εἶναι πάντοτε ἡ γονιμώτερη γῆ, διὰ νὰ βλαστήσῃ εὐθαλῆς καὶ πλήρης σπάργους ὁ σπόρος τῆς πραγματικότητος.

* * *

ὦ! ἄς ὀνειροπολῶμεν πάντοτε· καὶ ἄς προσευχόμεθα. Ἄς ζητῶμεν ἀπὸ τὴν ἄπειρον δύναμιν καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, νὰ μᾶς δίδῃ πίστιν. Τὴν δύναμιν δηλαδὴ νὰ διαισθανώμεθα τὴν ἀλήθειαν, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἀπτή ἀπὸ τὴν ἐμπειρίαν μας. Καὶ ἡ πίστις μας αὐτὴ ν' αὐξάνῃ καθημερινῶς· νὰ πνευματοποιῆ τὴν ὑπαρξίν μας· καὶ νὰ μᾶς φέρῃ σταθερῶς πρὸς τὴν αἰωνίαν πηγὴν τῆς ζωῆς· κοί νὰ εἰσπνέωμεν, ὅλοεν καὶ βαθύτερον, τὴν πνοὴν καὶ τὸ ἄρωμα τῆς ἀθανασίας. Ὁ πολυτιμώτερος θησαυρὸς τῆς Γῆς μας αὐτῆς εἶναι ἡ προσευχή. Μέσα εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μας εὐρίσκεται ὁ καθαρώτερος χρυσὸς καὶ κρύπτονται οἱ θαυμασιώτεροι μαργαρίται.

* * *

Τυφλοί, ὅσοι δὲν τοὺς βλέπουν. Ἄπτεροι καὶ μωροί, ὅσοι δὲν τοὺς ἀνευρίσκουν. Δυστυχεῖς, ὅσοι δὲν προσεύχονται. Δυστυχεῖς—ναί—ὅσοι δὲν ἐγονάτισαν ποτέ, μὲ συγκίνησιν καὶ μ' εὐλάβειαν, ἐπάνω εἰς τὰ χῶματα τῆς γῆς· μὲ τὸ μυστικὸν συναίσθημα, ὅτι ἓνας ἄρρητος δεσμὸς ἐνώνει τὴν χωματίνην μας ὑπαρξιν μὲ τὸν οὐρανόν· καὶ ὅτι οἱ στοχασμοὶ μας καὶ τὰ συναισθηματά μας εἶναι ἄνθη πνευματικά, ποὺ ἔχουν τὰς ρίζας των εἰς τὰ γαλανὰ του βάθου.

“Ὅσοι δὲν ἀφῆκαν ποτέ τὴν ψυχὴν των ν' ἀναμιχθῆ μὲ τὸν καπνὸν τοῦ ἁγίου θυμιάματος· καὶ εἰς πανευόσμους στροβίλους νὰ ὑψωθῆ ἕως τὸν θρόνον τοῦ Ἰψίστου.” Ὅσοι δὲν ἐγνώρισαν καὶ δὲν γνωρίζουν τὴν ρέμβην, τὴν ὄνειροπόλησιν, τὴν παιδικὴν ἀγνότητα καὶ ἀπλότητα. Καὶ δὲν ἠσθάνθησαν ποτέ τὴν θείαν χάριν, ὡσὰν δροσοσταλαγμὸν καὶ ὡσὰν βάλσαμον, νὰ σταλάζει εἰς τὰ βάθου τῆς ὑπάρξεώς των.

“Ὅσοι τελικῶς, ἀπορροφημένοι ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν καὶ ἀπὸ τὴν ἀναζήτησιν τῆς προσκαιροῦ χαρᾶς καὶ ἱκανοποιήσεως, καὶ ἀποβλέποντες ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ παρόν, δὲν εὐρίσκουν διόλου καιρόν, νὰ εἰσέλθουν εἰς ἓνα ναὸν τοῦ ἁγίου Θεοῦ, καὶ νὰ παρακολουθήσουν μίαν θείαν λειτουργίαν. Καὶ ἐκεῖ, ἀπὸ τὰ ἤρεμα πρόσωπα τῶν Ἁγίων, ἀπὸ τὰ φέγγη τῶν πολυελαίων καὶ τῶν κανδηλῶν, καὶ ἀπὸ τὴν μουσικὴν τῶν ψαλμωδιῶν, νὰ αἰσθανθοῦν νὰ τοὺς πλημμυρίζη ἡ θεία καλωσύνη· καὶ νὰ λησμονοῦν τὴν ἀθλιότητα τῆς χαμαιπετοῦς αὐτῆς ζωῆς· καὶ τὴν ἄπειρον συχρὰ κακότητα τῶν ἀνθρώπων !...

* * *

Ὁ γέρον Κωνσταντᾶς προσήχητο, ἐπὶ μακρὸν καὶ μὲ κατάνυξιν, ἀνὰ πᾶσαν ἐσπέραν. Κατηύθυνε, γεμάτος ἀπὸ εὐλάβειαν τοὺς στοχασμοὺς του εἰς τὸν ἅγιον Θεόν· καὶ ἐπεκαλεῖτο τὴν δύναμιν του καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεός του διὰ τὴν προκοπὴν καὶ τὴν εὐτυχίαν τοῦ Γένους μας. Εἰς Αὐτὸν ἐναπέθετε, μὲ ὑπερτάτην ἐμπιστοσύνην τὰς ἐλπίδας του· καὶ μηνύματα ἑλληνικῶν ἀνθοφοριῶν κατεπλημμύρουν τὰ ἐσώτατα βάθου του. Καὶ ἀφοῦ ἐμνημόνευε τοὺς συναγωνιστάς του καὶ εἶδετο πάντοτε ὑπὲρ τῶν

ψυχῶν τῶν μαρτύρων τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος ἀπεσύν-
ρετο κατόπιν, ὅλος γαλήνη, εἰς τὸ ἀπέριπτον καὶ πτωχικὸν κελ-
λίον του. Ἐλάμβανε τὸ πτωχικὸν του δεῖπνον· ἐμελέτα ὀλίγον·
καὶ κατόπιν ἐκοιμᾶτο, μ' ἓνα μειδίωμα βρέφους καὶ θείας εὐφροσύ-
νης καὶ ἀγαλλιάσεως εἰς τὰ χεῖλη του. Ἀληθῶς, μόνον ἡ βαθεῖα
συναίσθησις τῆς ἐπιτελέσεως τοῦ χρέους μας· καὶ μόνον ὁ λυτρω-
τικὸς καὶ ἅγιος μόχθος τῆς ἐντίμου καὶ ἀποδοτικῆς ἐργασίας,
παρέχουν τόσον ὑψηλὸν γλυκασμὸν εἰς τὴν ζωὴν.

* * *

Εἶχε γεννηθῆ διὰ ν' ἀγαπᾶ, νὰ εὐλογῇ, νὰ πράττη τὸ ἀγα-
θόν, καὶ νὰ ὀδηγῇ τὴν ζωὴν του καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων πρὸς
τὸ φῶς, τὴν καθαρότητα καὶ τὴν τελειότητα. Καὶ μέχρι τῆς τε-
λευταίας του πνοῆς ὁ ἐσωτερικὸς του ὀφθαλμὸς δὲν ἔπαυσε ν'
ἀτενίζη πρὸς τὸν θεῖον «ὑπογραμμὸν» τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ οἰκο-
δομῇ τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν του προσωπικότητα.

Εἶχεν ἀπομείνει, ὅπως εἶπον, μόνος, ὀλόμονος. Καὶ μόνον τὸν
εὔρεν εἰς τὸ πτωχικὸν του κελλί ὁ θάνατος. Μέχρι δὲ τῆς στιγμῆς
αὐτῆς, οὔτε ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων του δὲν ἔχει γίνει. Καὶ
μόνον ἐσχάτως ἀνοικοδομεῖται, ἀπὸ εὐλαβῆ καὶ μὲ εὐγενῆ τὰ
αἰσθήματα κυρίαν—τὴν καλλιτέχνηδα Ἄνναν Φαραντάτου—
περικαλλῆς ὄντως ὁ ναὸς τῆς Σχολῆς του. Περιουσίαν δὲν εἶχε
καμμίαν. Ὅσον εἶχεν ἀποκτήσει διδάσκων συνεχῶς, τὴν προ-
σέφερε διὰ τὸν «φωτισμὸν τοῦ Γένους» διὰ νὰ κτίσῃ τὴν Μη-
λεωτικὴν Σχολήν· νὰ καταρτίσῃ τὴν θαυμασίαν βιβλιοθήκην
της καὶ τελικῶς διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ Ὁρφανοτροφείου τῆς
Αἰγίνης. Καὶ ὅπως ἀναφέρει εἰς μίαν ἀναφορὰν του, ποῦ κινεῖ
εἰς δάκρυα, «ἐ δ α π ά ν η σ ε δι ά ν ά τ ὸ σ υ ν τ η ρ ῆ σ η
καὶ τὰ θ α π τ ι κ ά τ ο υ ἀ κ ὸ μ η».

Ὁ ψυχικὸς του ὅμως θησαυρὸς θὰ παραμένῃ αἰωνίως ἀδα-
πάνητος καὶ ἀστείρευτος. Καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, θ'
ἀναβρύζῃ ὡσάν ζωηφόρος καὶ πολύκρουνος πηγὴ, διδάγματα
ὑψηλά. Καὶ ὅπως οἱ ταξιδευταὶ τῆς ἐρήμου, φλογισμένοι ἀπὸ
τὴν δίψαν καὶ τὴν πυρωμένην ἀμμοθύελλαν, τρέχουν πρὸς τὰς
δροσεράς ὁάσεις διὰ νὰ δροσιθοῦν· παρομοίως καὶ αἱ μέλλου-

ΠΛΕΙΟΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΩΤΕΡΟΝ ΦΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΟΛΑΙΑ ΜΑΣ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΛΥΤΡΩΜΕΝΟΥ

Α'

Τὸ Εὐαγγέλιον μᾶς λέγει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ποὺ συνεδέθη βάσει τοῦ γεγονότος τῆς λυτρώσεως μετὰ τὸν Θεόν, μπῆκε στὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ. Μπῆκε στὴν ἀληθῆ ἐξέλιξι, ὅχι σὰν τὴν ἐξέλιξι τῆς Δαρβι-
νείου θεωρίας, ἥτις δὲν ἔχει ὑπὲρ αὐτῆς τίποτε καὶ ἀποκρούεται, ἀλλὰ τὴν πραγματικὴν μετὰ τὰς ἐπτὰ φάσεις. Αὐταί, ὡς θὰ δοῦμε, ἐρ-
χονται σὲ πλήρη ἀντίθεσι πρὸς τὴν ὑλιστικὴν αὐτὴν κοσμοθεωρίαν ποὺ ἔχει ἐδῶ σκοπὸν τῆς ζωῆς τὸ Ἐπικούρειον δόγμα «φάγωμεν ἢ τὶ πίνωμεν, αὐριον γὰρ ἀποθνήσκομεν», τὸ δὲ νόημα τῆς ζωῆς, γιὰ τὴν πιστεύει μόνον στὴ ὕλη, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, εἰ μὴ ὕλη, ἀπόλαυσις ἡδονιστικῆ, θάνατος, τάφος, φθορὰ καὶ ἀφάνεια.

ΑΙ ΦΑΣΕΙΣ

Α'. Ἡ γέννησις, ἡ φυσικὴ ἀπὸ γονέων, ποὺ γεννώμεθα σάρκες καὶ φέρομεν τὴν παλαιὰν φύσιν τῆς πτώσεως. Τοῦτο δὲν ἀρκεῖ νὰ μᾶς μπάσῃ στὸ Θεὸ. Χρειαζόμεθα νέο Γεννάρχην. Καὶ ὁ Γεννάρχης εἶναι ὁ Χριστὸς. Τὸ ὄν ἔχει τὴ δύναμι νὰ ξετυλιχθῆ, νὰ γνωρίσῃ τὸ Θεὸ καὶ Σωτῆρα του. Ὁ ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἵνα ἀναγεννηθῆ.

Β'. Ἡ ἀναγέννησις, εἶναι ἡ δευτέρα φάσις ποὺ πρέπει νὰ ἐπακολουθήσῃ, γιὰ τὴν χωρὶς αὐτῆ δὲν ὑπάρχει σωτηρία. Τοῦτο ἐτόνισεν ὁ Χριστὸς στὸ διάλογόν Του μετὰ τὸν Νικόδημον μετὰ τὸ «δεῖ (πρέπει) γεννηθῆναι ἄνωθεν» (Ἰωάν. γ', 7, ἴδε καὶ 3, 5), δι' οὗ νοεῖται ἡ ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ γιὰ τὴν σωτηρίαν του ἀναγέννησις τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Χριστὸς εἶπεν «ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται» (Μαρκ. ιστ', 16). Ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ ποὺ ἔχει νὰ ἐκδηλωθῆ, νὰ λάβῃ συνείδησι τῆς πτώσεως καὶ τῆς ἐπιστροφῆς στὸ Χριστὸ,

---

σαι γενεαὶ θὰ προστρέχουν εἰς τὸ θαμβωτικόν του παράδειγμα. Διὰ ν' ἀντλοῦν φρόνημα, θάρρος, παρηγορίαν, πίστιν, φιλοπατρίαν, καὶ νέαν πάντοτε δραστηριότητα πρὸς πᾶσαν ὑψηλὴν καὶ εὐγενικὴν προσπάθειαν.

(Συνεχίζεται)

ΘΕΟΔΟΣΗΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ἐὰν δεχθῆ τὸ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἄγγελμα περὶ σωτηρίας, λαμβάνει διὰ τῆς πίστεως καὶ τοῦ βαπτίσματος τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Τὸ γεγονός αὐτὸ εἶναι τόσο μέγα γιατί μᾶς μπάζει καὶ στὴν αἰωνιότητα, ὅπως ἐτόνισεν ὁ Κύριος, ὡς προαναφέραμεν.

Γ'. Ὁ πειρασμός. Ἀφ' ἧς συνδεθῆ ὁ ἄνθρωπος μετὸν Χριστὸν καλεῖται νὰ δείξῃ τὴν πίστιν του. Θὰ περάσῃ ἀπὸ περιστάσεις κακὰς. Θὰ συναντήσῃ τὸ ὑπερβατικὸν κακὸ, μετὸ ὁποῖον πολλάκις θὰ συγκρουσθῆ. Ἀπέναντι τοῦ κακοῦ εἶναι ἐλεύθερος νὰ τηρήσῃ στάσιν ἢ θὰ τὸ ἀποκρούσῃ ἢ θὰ νικηθῆ, μιὰ εὐκαιρία γιὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἀνῆκει στὸ Θεὸ ἢ νὰ ἀποσχισθῆ.

Δ'. Ἡ μεταμόρφωσις, ἥτις εἶναι ἡ κατάστασις τοῦ Χριστιανοῦ, καθ' ἣν καταπατεῖ τὸν πειρασμὸν καὶ βαδίζει πρὸς τὴν ὑπακοήν, νικᾷ. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς νίκης εἶναι ἡ ἀγιότης, ἡ ἔμπρακτος θεία ζωὴ. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀγιότητος εἶναι ἡ μεταμόρφωσις. Ὁ χαρακτῆρ ἀλλάζει. Κάθε νίκη συντελλομένη, γίνεται καὶ μιὰ μεταμόρφωσις. Ὁ ἄνθρωπος προοδεύει ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν. Μὲ δυνάμεις τοῦ θείου Πνεύματος καθίσταται ὄργανο τοῦ Θεοῦ, ἀποκτᾷ δόξα ἐσωτερικὴ, ἀνακαίνισι ψυχικὴν τοῦ τὸν προετοιμάζει καὶ γιὰ τὴν αἰωνιότητα.

Ε'. Ὁ θάνατος, ὅστις εἶναι ὁ χωρισμὸς τῆς προσωπικότητος. Ἡ προσωπικότης σχίζεται ἀπὸ τὸ χονδροειδὲς περιβλημα, τὸ σαρκώσωμα. Τοῦτο ἀφήνεται, ἡ δὲ προσωπικότης, ἡ ψυχὴ, μετὸ αἰθέριον ὄργανισμὸν, μετὴν συνείδησιν, ἀνάμνησιν, σκέψιν, πηγαίνει στὸν ὑπερβατικὸν κόσμον τῶν ἀγίων πνευμάτων, στὴ σφαῖρα ποὺ εἶναι ὁ Θεός. Τοῦτο λέγεται θάνατος τοῦ λελυτρωμένου, τοῦ πιστοῦ, τοῦτο δὲ εἶναι κέρδος, ὅπως τὸ ἀποκαλεῖ ὁ Θ. Παῦλος (Φιλιπ. α', 21). Καὶ ἀκολουθοῦν καὶ αἱ δύο μεταθανάτιαι φάσεις:

ΣΤ'. Ἡ ἄσαρκος ἢ μᾶλλον ἄσώματος κατάστασις. Εἶναι μιὰ ζωὴ ποὺ ζῆ ἡ ἄσώματος ψυχὴ ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ. Τῆ φάσιν αὐτὴν θὰ τὴν διαδεχθῆ:

Ζ'. Ἡ ἐν σώματι, ποὺ θὰ πάρῃ ἡ ψυχὴ τὸ νέο σῶμα, ὅχι σὰν αὐτὸ ποὺ ὑπόκειται εἰς φθοράν, ἀλλὰ τὸ «ἐν ἀφθαρσίᾳ», τὸ «ἐν δυνάμει», τὸ πνευματικὸν σῶμα, ποὺ θὰ προσθήσῃ αἴγλην (Α' Κορ. ιε', 42-44) Αὐτὰ θὰ γίνουν στὸ μέλλον. Τώρα ἔχομεν 4 φάσεις καὶ ἀναμένομεν τὴν φάσιν τοῦ θανάτου κ.λ.π. Δὲν πρέπει ὅμως ν' ἀγνοοῦμε τὴν τωρινὴν κατάστασιν τῶν ψυχῶν τῶν μεταστάντων δικαίων, δεδομένου ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡ στιγμὴ ἐκείνη καὶ γιὰ μᾶς ποὺ θὰ εἰσέλθουμε διὰ τῆς θύρας τοῦ θανάτου ἀπὸ τὸν προθάλαμο τῆς παρουσίας ζωῆς στὸ θάλαμο τῆς αἰωνιότητος. Τὸ ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν

πιστῶν ἀπολαύουσιν ἀνεκλάλητον μακαριότητα καὶ δόξαν καὶ ἐνῶ ἀκόμα μένουں χωρισμένοι ἀπὸ τὰ σώματα των, γράφει τις τὰ ἐξῆς, παραθέτων Γραφικὰς μαρτυρίας τὰς ἐξ Ἀποκαλύψεως, πὺ μᾶς διαφωτίζουν πλήρως. «Τὶ σαφέστερον, λέγει, ἀπὸ τοὺς λόγους τούτους τοῦ Παύλου, ἔχομεν πάντοτε θάρρος, ζεύροντες ὅτι ἐνόσω ἐνδημοῦμεν ἐν τῷ σώματι, ἀποδημοῦμεν ἀπὸ τὸν Κύριον. Διότι περιπατοῦμεν διὰ τῆς πίστεως καὶ οὐχὶ διὰ τῆς ὄψεως, διὰ τοῦτο ἔχομεν θάρρος καὶ ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἀποδημήσωμεν μᾶλλον ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ νὰ ἐνδημήσωμεν πρὸς τὸν Κύριον» (Β' Κορ. ε', 8), ἢ ἀπὸ τούτους, «Διότι στενοχωροῦμαι καὶ ὑπὸ τῶν δύο, ἔχων μὲν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἀναχωρήσω καὶ νὰ εἶμαι ὁμοῦ μὲ τὸν Χριστόν, διότι τοῦτο εἶναι πολὺ καλύτερον;» (Φιλιπ. α', 2 - 3). Ἐὰν ὁ Παῦλος δὲν ἐπροσδῶκα ν' ἀπολαύσῃ τὸν Χριστόν πρὸ τῆς Ἀναστάσεως, διατὶ νὰ στενοχωρῆται ἢ νὰ ἐπιθυμῇ νὰ ἀναχωρήσῃ; Τούναντίον ἔπρεπε νὰ θέλῃ νὰ μὴ ἀναχωρήσῃ διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. Διότι ἐνόσω ἦτο ἐν σαρκὶ, ἀπήλαυε τὸν Χριστόν κατὰ μέρος. Ἀρκετὰ σαφὲς εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν ληστήν: «Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ» (Λουκ. κγ', 43). Εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου φαίνεται ἀπίθανον νὰ αἰνίττεται καὶ νὰ ὑποθέτῃ τόσον προδῆλως ὁ Χριστὸς τὴν ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον μακαριότητα ἢ βάσανον τῆς ψυχῆς, ἐὰν δὲν ὑπῆρχε κανὲν τοιοῦτον. Ὁ Κύριος ἀπέδειξε τὴν ἀνάστασιν τοιοιτοτρόπως, λέγων, «οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς, Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων». Ἄρα ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαάκ, καὶ ὁ Ἰακώβ ἔζων τότε κατὰ τὴν ψυχὴν (Ματθ. κβ', 32), ἐνῶ εἶχον προαποθάνει.

Ἐὰν ἡ μακαριότης τῶν νεκρῶν, οἱ ὁποῖοι ἀποθνήσκουσιν ἐν Κυρίῳ (Ἀποκ. ιδ', 13), συνίστατο μόνον εἰς τὴν ἀνάπαυσιν ἐν τῷ τάφῳ, τότε τὸ κτῆνος, ἢ ὁ λίθος ἠθελον εἶσθαι ὡσαύτως μακάριοι· ἀλλὰ τούναντίον, τοῦτο ἠθελον εἶσθαι προδῆλως κατὰρα καὶ ὄχι μακαριότης. Διότι ἡ ζωὴ δὲν ἦτο τάχα μέγα ἔλεος; Δὲν ἦτο τάχα μεγαλύτερον ἔλεος νὰ δουλεύῃ τις τὸν Θεόν, καὶ νὰ πράττῃ καλῶς, ν' ἀπολαύῃ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς, τὴν κοινωνίαν τῶν πιστῶν, τὴν παραμυθίαν τῶν τελετῶν, καὶ τὸν Χριστόν αὐτόν, παρὰ νὰ κητῆται φθειρόμενος εἰς τὸν τάφον; Ἄρα ὑπάρχει καὶ ἄλλη τις περαιτέρω μακαριότης ἐπαγγελθεῖσα εἰς ἡμᾶς. Ἄλλως πῶς νὰ λέγεται «προσῆλθομεν εἰς τὰ πνεύματα δικαίων τετελειωμένων;» (Ἐβρ. ιβ', 22, 27). Βέβαια εἰς τὴν ἀνάπαυσιν τὸ σῶμα θέλει τελειοποιηθῆ καθὼς καὶ τὸ πνεῦμα. Δὲν λέγει ἡ Γραφή ὅτι ὁ Ἐνώχ, ὁ Ἡλίας ἀνελήφθησαν ἤδη; Καὶ πρέπει νὰ νομίσωμεν, ὅτι ἐκεῖνοι μόνον κατέχουν αὐτὴ τὴ δόξα; Δὲν εἶδεν ὁ Πέτρος, ὁ Ἰακώβος καὶ ὁ Ἰωάννης, τὸν Μωϋσῆν μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ ὄρους; Καὶ ὅμως ἡ Γραφή λέγει ὅτι ὁ Μωϋσῆς ἀπέθανε. Ἄλλ' εἶναι τάχα πιθανὸν ὅτι ὁ Χριστὸς ἠπάτησε τὰς αἰσθήσεις αὐτῶν, δεικνύων πρὸς αὐτοὺς τὸν

Μωϋσῆν, ἐὰν οὗτος δὲν ἔπρεπε νὰ μεθέξῃ τῆς δόξης αὐτῆς πρὸ τῆς ἀναστάσεως ; Καὶ τὸ τοῦ Στεφάνου δὲν εἶναι σαφές, ὅσον ἠθέλομεν ἐπιθυμήσει «Κύριε Ἰησοῦ, δέξοι τὸ πνεῦμα μου;» (Πραξ. ζ', 59). Ἐὰν λοιπὸν ὁ Κύριος δέχεται αὐτὸ, βέβαια οὔτε κοιμάται, οὔτε εἶναι ἀποθαμῆνον ἢ ἐξωντωμένον, ἀλλ' εὐρίσκεται ὅσον καὶ Αὐτὸς καὶ βλέπει τὴν δόξαν Του. Καὶ τὸ τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς αἰνίττεται τὸ ἴδιον «καὶ τὸ πνεῦμα ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν Θεόν, ὃς ἔδωκεν αὐτὸ» (Ἐκκλ. ιβ', 7).

Διατὶ λέγεται ὅτι ἔχομεν ζωὴν αἰώνιον καὶ ὅτι τὸ νὰ γνωρίζωμεν τὸν Θεὸν εἶναι ζωὴ αἰώνιος, καὶ ὅτι ὅποιος πιστεύει εἰς τὸν Υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον ; Ἡ πῶς ἢ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐντὸς ἡμῶν ; Ἐὰν εἶναι τόση μεγάλη ἢ διακοπὴ τῆς ζωῆς μας μέχρι τῆς ἀναστάσεως, αὐτὴ δὲν εἶναι αἰώνιος ζωὴ, οὐδὲ αἰώνιος Βασιλεία. Λέγεται ὅτι αἱ πόλεις τῶν Σοδόμων καὶ Γομόρων ὑπέστησαν τιμωρίαν αἰωνίου πυρὸς (Ἰουδ. 7). Καὶ ἐὰν οἱ κακοὶ ἤδη ὑφίστανται αἰώνιον πῦρ, ἀναμφιβόλως οἱ δίκαιοι ἀπολαύουσιν αἰωνίαν μακαριότητα. «Ὅτε ὁ Ἰωάννης εἶδε τὰς ἐνδόξους ἀποκαλύψεις του, λέγεται «ὅτι ἦτο ἐν πνεύματι» καὶ «ἐφέρθη ἐν πνεύματι» (Ἀποκ. α', 10, δ', 2). Καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν ἠρπάχθη εἰς τὸν τρίτον οὐρανὸν, ἠγνῶει ἐὰν ἦτο ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τοῦ σώματος (Β' Κορ. ιβ', 2). Τοῦτο σημαίνει ὅτι τὰ πνεύματα εἶναι ἱκανὰ τοιούτων ἐνδόξων πραγμάτων χωρὶς τὴν βοήθειαν τῶν σωμάτων. Τὸ αὐτὸ σημαίνει ὅταν ὁ Ἰωάννης λέγει: «εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ» (Ἀποκ. στ', 9). «Ὅταν ὁ Χριστὸς λέγει «Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι» (Μαθ. ι', 28), τοῦτο δὲν σημαίνει φανερὰ ὅτι ὅταν οἱ κακοὶ θανατώνουν τὰ σώματα δηλαδὴ χωρίζουν τὰς ψυχὰς ἀπ' αὐτὰ, αἱ ψυχαὶ ὅμως ζοῦν ἀκόμα ; Ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ ἔζη, ὅτε τὸ σῶμα του ἦτο νεκρὸν, καὶ διὰ τοῦτο ἔτσι θὰ ζοῦν καὶ αἱ ἡμέτεραι. Αὐτὸ ἐξάγεται ἀπὸ τοὺς λόγους Του πρὸς τὸν ληστὴν «Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ», καὶ διὰ τῆς φωνῆς Του ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ «Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθεμαι τὸ πνεῦμά μου» (Λουκ. κγ', 46). Ἐὰν τὰ πνεύματα ποὺ ἠπείθησαν στὶς ἡμέρας τοῦ Νῶε ἦσαν εἰς φυλακὴν, δηλ. ζῶντα καὶ υποφέροντα, βέβαια τὰ ἀπὸ τὸ σῶμα χωρισμένα πνεύματα τῶν δικαίων, ἀπολαύουν τὴν ἀντίθετην κατάστασιν δηλ. τὴν μακαριότητα. Διὰ τοῦτο αἱ ψυχαὶ τῶν πιστῶν, ἅμα ἐξέλθουν τῶν δεσμωτηρίων τῆς σαρκὸς, ἀπὸ ἀγγέλους θὰ συνοδευθοῦν. Ὁ Χριστὸς μετ' ὅλων τῶν τετελειωμένων πνευμάτων τῶν δικαίων, θὰ εἶναι ὁ Σύντροφός των. Ὁ οὐρανὸς θὰ εἶναι ἡ κατοικία, καὶ ὁ Θεὸς ἡ μακαριότης των. «Ὅταν ἀποθάνουν μποροῦν με θάρρος καὶ με πίστην νὰ εἰποῦν ὡς ὁ Στέφανος «Κύριε Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμα μου», καὶ νὰ συστήσουν αὐτὸ ὡς ὁ Χριστὸς εἰς τὰς

χειρας τοῦ Πατρὸς (Ἡ αἰώνιος ἀνάπαυσις τῶν πιστῶν σ. 97 — 100).

Μ' αὐτὴν λοιπὸν τὴν πίστιν καὶ βεβαίαν ἐλπίδα ζῆ ὁ Χριστιανὸς τὴν παροῦσα ζωὴ, ὡς πάροικος καὶ παρεπίδημος καὶ ἔνοικος (Ἰωάν. ιδ', 1—2) τῆς Οὐρανίου Βασιλείας. Καὶ ἡ ζωὴ αὐτὴ ἡ αἰώνιος ἔχει ἀπ' ἐδῶ τὴν ἀρχὴν τῆς, γιατί «ὁ συνδεδεμένος μετὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ ὢν ἐν κοινωνίᾳ μετ' Αὐτοῦ, γίνεται μέτοχος τῆς ἐν τῷ Θεῷ ζωῆς, διότι «ὁ Θεὸς δὲν εἶναι Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ Θεὸς ζώντων» (Λουκ. κ', 37). Λαμβάνει δὲ ὁ Χριστιανὸς τὴν ἐν τῷ Θεῷ ζωὴν διὰ τῆς μεταδόσεως καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ἐνοικήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ. Ὁ δὲ ἔχων ἐν ἑαυτῷ ἐνοικοῦν τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ φέρει ἐν ἑαυτῷ τὸν ἀρραβῶνα τῆς αἰωνίου ζωῆς (Ρωμ. η', 11, Β' Κορ. α', 22, ε', 5 Γαλ. ζ', 8, Ἐφεσ. α', 14), (Δογμ. Ζ. Ρώση).

Ἄρχιμ. ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΤΟ ΜΕΓΑ ΩΡΟΔΟΓΙΟΝ

Ἐκυκλοφόρησε σὲ καινούργια ἔκδοσις ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἔκδοσις εἶναι προσεγμένη καὶ καλλιτεχνική. Τὸ δέσιμό του εἶναι γερό, ὥστε νὰ μὴ κινδυνεύῃ νὰ καταστραφῇ ἀπὸ τὴν χρῆσιν.

Ἡ τιμὴ του εἶναι 100 δρχ.

Οἱ ναοὶ μας ἢ οἱ ἱερεῖς μας μποροῦν νὰ τὸ παραγγείλουν στὶς Ἰ. Μητροπόλεις ἢ νὰ γράψουν κατ' εὐθεΐαν στὴν Ἀποστολικὴν Διακονίαν (Ἰασίου 1 — Ἀθῆναι), στέλλοντας καὶ τὰ ταχυδρομικά, δρχ. 15.

Μιά χριστιανική περίοδος

ΤΟ ΤΡΙΩΔΙΟΝ, ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΔΙΑ ΤΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΟΠΟΝ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΛΥΤΡΩΣΕΩΣ

ΠΩΣ ΕΘΕΣΠΙΣΘΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΘΕΟΦΟΡΟΥΣ ΠΑΤΕΡΑΣ

Δυὸ ἄσχετες ἐκδηλώσεις

Εἰς τὴν διασταύρωσιν δύο καιρικῶν ἐποχῶν, τοῦ τέλους τοῦ χειμῶνα καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀνοιξεως, ἡ περίοδος αὕτη τοῦ Τριωδίου, τὴν ὁποίαν διανύουμε δημιουργεῖ γύρω μας ἓνα κόσμο ἀπὸ ποικίλα αἰσθήματα καὶ μᾶς προετοιμάζει σὲ μιὰ περίοδο μὲ τέρμα τῆς τὸ προσκύνημα τῆς μεγαλειτέρας χριστιανικῆς ἱστορίας καὶ ζωῆς. Κάτω ἀπὸ μιὰ ἀτμόσφαιρα πού τὴν ἐξωραΐζουν οἱ ἀνθισμέ- νες ὀλόλευκες σὰν πάναγνες νυφοῦλες ἀμυγδαλιές, ἡ ψυχὴ μας δοκι- μάζει ἀσύλληπτη ἀνάτασι. Κατῶφλι εἰς τὴν θύρα τῆς περιόδου τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου τὸ Τριώδιον. Μελουργοὶ του πολλοὶ ἀπὸ τοὺς θεοφόρους πατέρας πού εἶχαν τὴν τέχνην τῆς Μουσικῆς καὶ πού ἐνεπνέοντο ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Ὁ μέγας ποιητὴς Κοσμάς αὐτὸς πρῶτος ἐπενόησε τὸ Τριώδιον, εἰς τύπον προφανῶς τῆς ἀγίας Τριάδος, μὲ τὴν συμπύκνωσιν σὲ τρεῖς Ὁδὲς πλήθους τροπαρίων. Μὲ τὸ βιβλίον τοῦ Τριωδίου οἱ ἅγιοι Πατέρες ἐπεδίωξαν νὰ κάμουν μὲ τὴν δυνατωτέραν συντομίαν τὴν ἀνάμνησιν ὅλων τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ μᾶς ὑπενθυμίσουν πὼς ἐπλάσθημεν ἀπὸ ἄπειρον χάριν καὶ μεγαθυμίαν τοῦ Δημιουργοῦ Κυρίου καὶ πὼς ἐξεβλήθημεν ἀπὸ τὴν τρυφήν τοῦ Παραδεί- σου κατόπιν τῆς παρακοῆς τοῦ Πρωτοπλάστων εἰς τὴν ἐντολήν πού ἐδόθη εἰς αὐτοὺς καὶ πὼς ὠθούμενοι ἀπὸ τὸν φθόνον τοῦ σα- τανικοῦ ὄφεως, ἐκρημίσθησαν οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν ἐπαρ- σίν των, φανταζόμενοι πὼς θὰ ἠδύναντο, νὰ γίνουν καὶ αὐτοὶ Θεοί. Μᾶς ὑπενθυμίζει ἀκόμη τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ Τριωδίου καὶ ἡ περι- οδὸς του πού διανύομεν, ὑπὸ μιάν ἀτμόσφαιραν ψυχικῆς περισυλ- λογῆς, τὴν ἄμετρον εὐσπλαχνίαν τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐνανθρώ- πησίν του καὶ τὴν θυσίαν τοῦ αἵματός του διὰ τὴν ἀνθρωπίνην σω- τηρίαν. Καὶ ἐπάνω ἀπὸ τίς ἐκδηλώσεις αὐτέες πού συνοψίζονται εἰς τὸ ὅλον θεῖον δρᾶμα, ἡ περίοδος αὕτη μᾶς φέρει εἰς τὸν νοῦν τὸ παράδειγμα τῆς ἄκρας ταπεινώσεως τοῦ λυτρωτοῦ Θεοῦ, τῆς νη- στείας καὶ τῆς ἀποχῆς τῶν κακῶν καὶ τῶν λοιπῶν πράξεων, διὰ τῶν ὁποίων ἔδειξε εἰς ὅλους τὴν ἀνάβασιν εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Εἶναι Βιβλίον Ἐκκλησίας πού περιλαμβάνει ὕμνους, οἱ ὅποιοι ψάλλονται

ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου μέχρι τοῦ Μεγάλου Σαββάτου.

* * *

Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία εἶναι ἀναμφισβήτητον, ὅτι δὲν ἀπέκλεισε ποτὲ τοὺς πιστοὺς ὁπαδοὺς τῆς ἀπὸ τῆς ἐγκόσμιες χαρὲς τῆς ζωῆς, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν νὰ ἐπιδιώκωνται καὶ νὰ ἐκδηλώνωνται μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς εὐπρεπείας, τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς χριστιανικῆς ἀτμοσφαιρας. Παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν παύει νὰ παραμένῃ ἐσφαλμένη ἢ ἀντίληψις, ὅτι ὑπάρχει κάποια σχέσις μεταξὺ τῆς περιόδου τοῦ Τριωδίου μὲ τὸν ἑορτασμὸ τῆς Ἀποκρηῆς. Πρόκειται ἀπλῶς περὶ συμπτώσεως μιᾶς ἐποχῆς, τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνοίξεως, ποὺ δημιουργεῖ χαρὰ καὶ ψυχικὴ ἀγαλλίασι. Ἡ Ἐκκλησία εἶχε ἀρχικῶς καταπολεμήσει τὶς ἑορτὲς τοῦ Καρναβαλιῦ. Διότι ἐνῶ τὸ Τριώδιον εἶναι περίοδος χριστιανικῆς προετοιμασίας καὶ περισυλλογῆς ἢ ἀποκρηῆ καὶ τὰ ἔθιμα τῆς ἐθεωροῦντο πάντοτε προχριστιανικὰ καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ἀποτελοῦν ἀναβίωσι τῶν ἀρχαίων Διονυσίων καὶ Κρονίων. Τὸ πέρασμα τῶν χρόνων ἐλύτρωσε βεβαίως τοὺς ἑορτασμοὺς καὶ τὶς χαρούμενες ἑορταστικὰς ἐκδηλώσεις ἀπὸ τὸν εἰδωλολατρικὸν χαρακτῆρα τῶν ἀφιερωμένων εἰς τὸν Κρόνον καὶ τὸν Διόνυσον. Δὲν ἔπαυσε μολαταῦτα ἡ ἐποχὴ τῆς Ἀποκρηῆς, ν' ἀποτελῇ μὴ ἑλληνικὴ παράδοσι, ποὺ διατηρεῖται ὅπως ὅλες αἱ διάφορες παραδόσεις χωρὶς ὅμως νὰ προσεγγίξῃ καὶ πρὸς τὸ ἑλληνοχριστιανικὸ πνεῦμα. Καὶ διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν περίοδον τοῦ Τριωδίου. Οἱ θεοὶ πατέρες ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι πρῶτον ὄπλον πρὸς ἀρετὴν, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἡ ἀλλοτριότης ἀποτελοῦν μεγάλο ἐμπόδιον εἰς αὐτήν, ἔταξαν ὡς προετοιμασίαν τὰς πρώτας ἐβδομάδας τῆς περιόδου ποὺ διανύομεν. Καὶ τὴν μὲν πρώτην ἐβδομάδα ἀπεκάλεσαν Προφωνήσιμον, ὡς προλέγουσαν τρόπον τινὰ καὶ κηρύττουσαν ὅτι ἐπλησίασε ὁ καιρὸς τῆς νηστείας καὶ τῆς μετανοίας. Ἐταξαν δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς εὐαγγελικῆς παραβολῆς τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου διὰ νὰ μᾶς διδάσκουν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπαιρώμεθα ὅταν πράττομεν τὸ ἀγαθόν, οὔτε καὶ νὰ καυχώμεθα ὅπως ὁ μέγας Φαρισαῖος, ἀλλὰ παραδειγματιζόμενοι τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς οἰήσεως καὶ τῆς καυχησιολογίας, ἡ ὁποία κρημνίζει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ βάραθρα τοῦ Ἄδου, νὰ μιμούμεθα τὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ Τελώνου, ἡ ὁποία ἐξιλώνει τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἀναβιβάζει τὸν ἁμαρτωλὸν εἰς δυσθεώρητον ὕψος.

Μετὰ τὴν παραβολὴν αὐτὴν τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου οἱ ἅγιοι Πατέρες ἔταξαν εἰς τὴν Βίβλον τοῦ Τριωδίου τὴν παραβολὴν τοῦ Ἀσώτου, διὰ νὰ ἀναλογισθῶμεν τὴν ἀθλίαν κατάρρευσιν, εἰς τὴν ὁποίαν περιερχόμεθα ἀπομακρυνόμενοι τοῦ Θεοῦ πατρὸς μας καὶ τῶν μυστηρίων του, νὰ συνέλθωμεν δὲ τὸ ταχύτερον, νὰ συν-

αισθανθῶμεν τὸ σφᾶλμα μας καὶ νὰ ταχύνωμεν τὴν ἐπιστροφὴν μας διὰ τῆς μετανοίας εἰς τὰς ἁγίας αὐτὰς ἡμέρας τῶν Νηστειῶν. Μὲ τὴν παραβολὴν αὐτὴν τοῦ ἁσώτου οἱ ἅγιοι Πατέρες ἐπεδίωξαν καὶ ἐπιδιώκουν πάντοτε βεβαίως νὰ ἐκριζώσουν ἀπὸ τὸ βάθος τῆς ψυχῆς μας τὴν ἀπόγνωσιν καὶ διὰ τῆς ἐνθαρρύνσεως νὰ μᾶς προτρέψουν εἰς τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς. Τέλος οἱ αὐτοὶ θεοφόροι πατέρες ἔταξαν τὴν ἑορτὴν καὶ τὴν ἀνάμνησιν τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου, διὰ νὰ μᾶς ὑπενθυμίσουν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι κριτὴς δικαιοτάτος, ἀποδίδων εἰς ἕνα ἕκαστον ἀνάλογα πρὸς τὰ ἔργα του.

* * *

Δύο ἐποχές, μία τῆς χριστιανικῆς ἀναγεννήσεως καὶ ἡ ἄλλη τῆς ἀναγεννήσεως τῆς φύσεως, μᾶς κρατοῦν σκλάβους των κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τοῦ Τριωδίου. Καὶ οἱ δύο ἐποχές αὐτὲς ὑπῆρξαν πάντοτε στενωτάτα συνυφασμένες ὥστε νὰ δεσπόζουν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην χριστιανικὴν ζωὴν. Τοποθετημένα χρονολογικῶς τὰ γεγονότα αὐτὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνοιξέως, περιβάλλουν τὴν ἐποχὴν αὐτὴν μὲ ἕνα στέφανον ἀγιότητος. Οἱ ψυχὲς τῶν προσφιλῶν μας προσώπων ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν χριστιανῶν συνανθρώπων μας μᾶς καλοῦν νὰ ἑορτάσουμε τὴν μνήμη τους σ' ἕνα εὐλαβικὸν καὶ συγκινητικὸν προσκύνημα τὸ τελευταῖον Σάββατο τοῦ Τριωδίου, τὸ εὐλογημένον ψυχοσάββατο. Καὶ αἱ ἀκολουθίαι τῶν Χαιρετισμῶν πρὸς τὴν Πανάχραντη Παρθένα, τὴν Θεοτόκον, θὰ μᾶς συγκεντρώσουν σὲ κάποιες ὑποβλητικὰς μυσταγωγίας. Ὁ Ἀκάθιστος ὕμνος πρὸς τὴν ὑπέρμαχον Θεομήτορα νικητήριον καὶ εὐχαριστήριον ὕμνον μᾶζι, θὰ ὑψωθῇ ὡς ἀν παιάνας καὶ ὡς ἀν δοξολογία καὶ θὰ δονήσῃ κάθε χριστιανικὴ ἐλληνικὴ ὀρθόδοξον καρδίαν, προητοιμασμένη ἀπὸ τὴν περίοδον τῆς ψυχικῆς ἀνατάσεως τοῦ Τριωδίου. Τὰ πρῶτα χελιδόνια ποὺ θὰ ξαναγυρίσουν ἀπὸ τίς μακρινὰς χῶρας θὰ μᾶς δημιουργήσουν μίαν ἀνοιξίαν τῆς ψυχῆς μας, ποὺ θὰ τὴν ἀγκαλιάσουμε μὲ δέος καὶ θὰ μᾶς ὀδηγήσουν πρὸς τὸν δρόμον τῆς Ἁγίας Πόλεως, ὅπου συνετελέσθη τὸ θαῦμα τῶν Παθῶν καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου.

ΒΑΣ. ΠΑΙΔΗΣ

ΠΡΟΣΕΧΩΣ

ΤΑ ΑΠΑΝΤΑ
Τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου
τοῦ ἐξ Οἰκονόμων

Ἐπιστοασία ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

Ἐπὶ τὸ ἐφημεριακὸν Συναξάρι τοῦ 1821

ΠΟΛΙΤΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

«...ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Ἰμπραῖμ...
καὶ Δράμαλη...».

Τὸ χωρίον Τρεστενά (νῦν Μελισσόπετρα) τῆς Ἐπαρχίας Γόρτυνος (βλέπε «ἐφημέριος» ἔτ. 1967 σελ. 1110) ἐξέλεξε διὰ τὴν ἀνάδειξιν τεσσάρων (4) ὑποφόρων τῆς περιφερείας Λιοδώρας, τρεῖς (3) ἀντιπροσώπους αὐτοῦ. Ἐκ τῶν τριῶν οἱ δύο ἦσαν κληρικοὶ ἦτοι οἱ ἐφημέριοι τοῦ χωρίου «Παναγιώτης Ἱερεὺς» καὶ «Νικόλαος Ἱερεὺς», ἀγνώστων ἐπωνύμων. Οἱ δύο οὗτοι ἐφημέριοι μετὰ τοῦ τρίτου ἀντιπροσώπου «Ἀναστασοπούλου Γιάννη», καὶ ἄλλων τῶν ἄλλων ἀντιπροσώπων τῶν χωρίων τῆς Λιοδώρας ἐξέλεξαν (τῇ 22ᾳ Ἰουλίου) ἐν Παλούμπα, τοὺς τέσσαρας ὑποεφόρους, διὰ θητείαν ἐνὸς ἐξαμήνου.

Ἄλλὰ τὸ ἄνω χωρίον εἶχε καὶ τρίτον ἐφημέριον ἀγωνιζόμενον, κατὰ τὰ ἔτη τῆς Παλιγγενεσίας, εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, πρὸς κατασταλὴν τῆς ἡμισελήνου, τοῦ συμβόλου τῆς τυραννίας, τῆς θεομισήτου δουλείας, καὶ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, τοῦ σημείου τῆς θεοδωρήτου ἐλευθερίας.

Ἐκ τῶν διασωθέντων δύο ἐπομένων ἐγγράφων πληροφορούμεθα τὸ ὄνομα τοῦ τρίτου ἐφημερίου, τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ, καὶ ἀρκετὰ ἐκ τοῦ πολεμικοῦ Συναξαρίου τοῦ ἀγωνιστοῦ.

Τὸ τῶν καπεταναίων καὶ συναγωνιστῶν ἔγγραφον ἔχει ὡς ἔπεται:

«Πιστοποιοῦμεν

Οἱ ὑποφαινόμενοι ὅτι ὁ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΙΕΡΕΥΣ ΠΟΛΙΤΟΠΟΥΛΟΣ κάτοικος τοῦ χωρίου ΤΡΕΣΤΕΝΑΣ τοῦ δήμου Θεσσαίας τῆς Γορτυνίας ὑπῆρέτησε στρατιωτικῶς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὑποστρατήγου Δημητρίου Πλαπούτα, φ ρ ο ν τ ι σ τ ῆ ς ὄλου τοῦ στρατοῦ καὶ πολλάκις γ ρ α φ ε ύ ς, παρευρεθεὶς εἰς τὰς διαφόρους μετὰ τῶν ἐχθρῶν γενομένας μάχας καὶ πολιορκίας, ἦτοι εἰς τὴν τοῦ Λ ἄ λ α, Τ ρ ι π ο λ ι τ σ ᾶ ς, Πατρῶν, Ν α υ π λ ῖ ο υ, Κ ο ρ ῖ ν θ ο υ, καὶ Κ α υ κ α ρ ι ᾶ ς, καὶ εἰς τὰς κατὰ καιρὸν γενομένας μάχας μετὰ τοῦ Ἰ μ π ρ α ῖ μ καὶ Δ ρ ᾶ μ α λ η, διατελὼν πάντοτε προθύμως, ἀόκνως καὶ τὸν ζῆλον ἐνθέρμον. Ταῦτα βεβαιοῦμεν, καὶ τῷ δίδεται τὸ

παρὸν πιστοποιητικὸν ἔγγραφὸν μας εἰς ἀπόλαυσιν τῶν στρατιωτικῶν ἐκδουλεύσεών του.

Ἐν Παλούμπα τὴν 15ην Ἰουνίου 1865

Ἄ. Λαμπρόπουλος καὶ Ἰωάν. Ἀναστασόπουλος

Ἵπολοχαγοὶ ἀγράμματοι
διὰ τοῦ Ἄ. ἱερέως Παρασκευοπούλου».

Ὅτε οἱ μπαρουτοκαημένοι συναγωνιστὰι τῶν ἐφημερίων ὑπηγόρευον καὶ ἐγράφοντο τὰ ἄνω, ὁ συναγωνιστὴς αὐτῶν ἐφημέριος Τρεστένων, δὲν ἦτο ἐν ζωῇ, διὰ τὰ μᾶς παρουσιάσῃ, γράψῃ, μέρος τοῦ Συναξαρίου του καὶ αὐτὸς. Τὸ γράφει ὁμοῦς ὁ υἱὸς αὐτοῦ («Ἰωάννης ἱερεὺς»).

Εἰς μνήμην καὶ τιμὴν τοῦ πατρὸς του γράφει οὗτος καὶ ὑπογράφει τὰ ἐπόμενα :

Ἐν Δημητσάνῃ τὴν 20ην Ἰουνίου 1865

Πρὸς

τὴν ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος Σὴν Ἐπιτροπὴν

Ὁ ποτὲ πατὴρ τοῦ ὑποφαινομένου ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΙΕΡΕΥΣ ΠΟΛΙΤΟΠΟΥΛΟΣ ἐκ τοῦ χωρίου ΤΡΕΣΤΕΝΑ τοῦ δήμου Θεισόῃ ἀπ' ἀρχῆς καὶ μέχρι τέλους τοῦ ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας τῆς Πατρίδος ἱεροῦ Ἀγῶνος ὑπηρέτησε πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς τὴν Πατρίδα διατελέσας ὡς φ ρ ο ν τ ι σ τ ῆ ς, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ποτε ὑποστρατήγου Δημητρίου Πλαπούτα, καὶ συνεισέφερε πᾶν τὸ ἐφικτὸν αὐτῷ, καὶ παρευρέθη εἰς τὰς διαφόρους κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μάχας, καθ' ἃς ἔδειξεν ἀρίστην γενναϊότητα ὡς τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ τὸ ἐγκλειόμενον πιστοποιητικὸν τῶν ὑπολοχαγῶν τῆς Βασιλ. Φάλαγγος, Ἀναστ. Λαμπροπούλου καὶ Ἰωάν. Ἀναστασοπούλου τῆς 15ης Ἰουνίου ἐ.ἔ. Ἄλλ' ἂν καὶ ζῶν ἀνηνέχθη εἰς τὰς προλαβούσας συσταθείσας Ἐπιτροπὰς τοῦ Ἀγῶνος, καὶ ὑπέβαλε τὰ ἀνήκοντα ἀποδεικτικὰ του, μὴ τὸν δὲν κατάρθρωσε ἢ ἀποζημιωθῆ καὶ ἐδέησε νὰ τῷ παραχωρηθῆ τὸ ἐσώκλειστον ὑπ' Ἀριθμ. 3687 τῆς 31ης Μαρτίου 1844 ἔγγραφον τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Ὑπουργείου, δι' οὗ τῷ ἐπετράπη νὰ φέρῃ τὸ ΧΑΛΚΟΥΝ ΑΡΙΣΤΕΙΟΝ».

Ἵπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ΝΑΥΠΛΙΟΥ ἠγωνίσθησαν καὶ οἱ, Βάρκας Δημήτριος ἐξ Ὑδρας, Παπαγιαννακόπουλος Θεοδόσιος ὑπαξιωματικὸς ἐκ Φιλίων-Καλαβρύτων, Δάρας Νικόλαος ἐφημέριος Σέρβου-Μαντινείας, Θανασάκος Στράτης ἐξ Ἄρνης-Λακεδαιμόνος, Βασιλειάδης Γαβριὴλ ἱερομόναχος ἐξ Αἰγίου, Γερολυμᾶτος Δημήτριος ἐκ Κεφαλληνίας, Γουδῆς Δημήτριος ἐκ Σπετσῶν, Γεώργι-

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

124. Πότε πρέπει να γίνεται τὸ κήρυγμα τοῦ θεοῦ λόγου, μετὰ τὸ εὐαγγέλιο ἢ κατὰ τὴν ὥρα τοῦ κοινωνικοῦ; (Ἐρωτήσεις Αἰδεσιμ. Ἰ. Ραμανδάνη).

Ἡ κανονικὴ θέσις τοῦ κηρύγματος στὴν θεία λειτουργία εἶναι εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάγνωσι τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὴν ἀνάγνωσι τοῦ ἱεροῦ κειμένου ἀκολουθεῖ ἡ ἐρμηνεία του, ὁ σχολιασμός του καὶ ἡ ἐξαγωγή τῶν διδαγμάτων, ποὺ συνάγονται ἀπὸ τίς περικοπὲς ποὺ ἔχουν ἀναγνωσθῆ καὶ ποὺ οἱ λόγοι των ἤχου ἀκόμη στὰ αὐτιά τῶν ἀκροατῶν. Ἔτσι ὀλοκληρώνεται τὸ πρῶτο, τὸ διδακτικὸ μέρος τῆς λειτουργικῆς συνάξεως.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ἐγένετο ἀνάκαθεν στὴν χριστιανικὴ Ἐκκλησία, κατὰ τὸ παράδειγμα ἐξ ἄλλου τῆς πράξεως τῆς Ἰουδαϊκῆς συναγωγῆς. Ἡ τάξις αὐτῆ τῆς συναγωγῆς μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τὸν εὐαγγελιστὴ Λουκᾶ κατὰ τὴν περιγραφή τοῦ πρώτου κηρύγματος τοῦ Κυρίου στὴν Ναζαρέτ. Ὁ Κύριος ἀνέγνωσε πρῶτα τὴν περικοπὴ τοῦ Ἡσαίου «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ...» καὶ κατόπιν ἐξ ἀφορμῆς τῆς περικοπῆς αὐτῆς «ἤρξατο λέγειν πρὸς αὐτούς...» (Λουκᾶ δ', 16 - 27). Καὶ ὁ Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς (+ 165) περιγράφοντας τὴν σύναξι τῶν χριστιανῶν κατὰ τὴν Κυριακὴ, λέγει ὅτι μετὰ τὴν ἀνάγνωσι τῶν περικοπῶν ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης «παυσαμένου τοῦ ἀναγινώσκον-

---

ος Σακελλάρης ἐφημέριος Τροϊζῆνος, Ἰ. Ἀντωνίου Ἰ. Ἀνδρέας ἐκ Βουρλών-Μ. Ἀσίας, Δρακόπουλος Ἰωάννης ἐξ Ὀλυμπίας, Δρόσος Νικ. Δημήτριος ἐκ Τήνου, Ἰ. Ἀντωνίου Δημήτριος ἐκ Κύπρου, Παπα-Ἀρσένιος Ἀρχιμανδρίτης ἐκ Κρανιδίου, Παπαδόπουλος ἡ Μουσουρούλης Ἰωάννης ἐφημέριος Χίου, Δραγονάκος Μιχαὴλ (φονευθεὶς) ἐκ Μάνης, Καρῶς ἡ Ἀνδρέου Ἰωάννης ἐφημέριος Σοποτοῦ καὶ Λειβαρτζίου-Καλαβρύτων, Καλαρῶς Ἰωσήφ Μοναχὸς ἐξ Ἄργους, Δημητρακόπουλος ἡ Γιακουμάκης Εὐστράτιος ἐκ Ζακύνθου, Ἀρλετᾶς ἡ Ἀρλετῆς Νικόλαος ἐκ Λεχαινῶν, καὶ ἄλλοι πολλοὶ τοῦ προγονικοῦ κλέους συνεχισταί, τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ἐποποιίας καὶ τῶν ἐλευθερίων μας δημιουργοί.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΝ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Πρωθιερεὺς

τος, ὁ προσεστώσ διὰ λόγον τὴν νοουθεσίαν καὶ πρόκλησιν τῆς τῶν καλῶν τούτων μιμήσεως ποιεῖται» (Α' Ἀπολογία, κεφ. 67). Οἱ κατηχούμενοι, πού παρακολουθοῦσαν τὴν θεία λειτουργία ἄκουαν τὰ ἀναγνώσματα καὶ τὸ κήρυγμα καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ καὶ τίς δεήσεις ὑπὲρ αὐτῶν πού ἐπακολουθοῦσαν, ἀποχωροῦσαν γιὰ νὰ συνεχισθῇ ἡ τέλεσις τοῦ μυστηρίου παρουσίᾳ μόνον τῶν πιστῶν. Ἡ σύνδεσις αὐτῆ ἀναγνωσμάτων καὶ κηρύγματος διετηρήθη πάντοτε στὴν ἐκκλησία μέχρι σχεδὸν καὶ τίς ἡμέρες μας.

Κατὰ τοὺς νεωτάτους ἕμως χρόνους στὴν Ἐκκλησία μας ἄρχισε νὰ συνηθίζεται ἡ μετάθεσις τοῦ κηρύγματος ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ του θέσι στὴν ὥρα τοῦ κοινωνικοῦ. Αὐτὸ γίνεται γιὰ δύο κυρίως λόγους. Ὁ πρῶτος εἶναι ὅτι κατὰ τὴν ἀνάγνωσι τοῦ Εὐαγγελίου δὲν ἔχουν ἀκόμη προσέλθει στὸν ναὸ ὅλοι οἱ πιστοί, ἐνῶ κατὰ τὴν ὥρα τοῦ κοινωνικοῦ καὶ οἱ περισσότεροι καθυστερημένοι εἶναι παρόντες. Ὁ δεύτερος λόγος πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ στὴν τάσι πρὸς συντομία, πού ἰδιαίτερος χαρακτηρίζει τὴν ἐποχὴ μας. Ὅταν τὸ κήρυγμα γίνῃ κατὰ τὴν ὥρα πού θὰ ἐψάλλετο τὸ καινῶνικὸ κερδίζονται ἀσφαλῶς ὀλίγα λεπτά καὶ ἡ διάρκεια τῆς ὅλης ἀκολουθίας δὲν παρατείνεται τόσο, ὅσο ἂν ἡ ὀμιλία ἐγίνετο μετὰ ἀπὸ τὸ εὐαγγέλιον. Οἱ δύο αὐτοὶ λόγοι εἶναι ἀρκετὰ σοβαροί, γι' αὐτὸ καὶ συνηθέστερα ἀκούεται τὸ κήρυγμα στὸ κοινωνικὸ παρά στὸ εὐαγγέλιον. Σ' αὐτὸ ἐβοήθησε καὶ τὸ γεγονός, ὅτι τὸ κήρυγμα δὲν γίνεται τίς περισσότερες φορὲς ἀπὸ τὸν ἱεροουργοῦντα κληρικόν, ὅπως παλαιότερα, πρᾶγμα πού θὰ τὸν ἐμπόδιζε νὰ ὀμιλήσῃ κατὰ τὸ κοινωνικόν.

Πρέπει ἕμως νὰ τονισθῇ, ὅτι ἡ λύσις αὐτῆ δὲν εἶναι ἡ ἐνδεδειγμένη καὶ θὰ ἦτο προτιμώτερο νὰ ὑποστοῦμε τὰ μειονεκτήματα τῆς ὀρθῆς πράξεως, παρά νὰ ἐπωφεληθοῦμε ἀπὸ τὰ ἀμφίβολα πλεονεκτήματα τῆς μεταθέσεως. Λέγω «ἀμφίβολα», γιατί ἡ οἰκονομία τοῦ χρόνου, ὅταν τὸ κήρυγμα διατηρῆται στὰ φυσιολογικὰ χρονικά του ὅρια, δὲν εἶναι καὶ τόσο σημαντικὴ καὶ μπορεῖ νὰ θεραπευθῇ, ὅταν ἡ ψαλμωδία εἶναι συντομωτέρα ἢ ὅταν ληφθῇ πρόνοια ἡ ἀκολουθία νὰ ἀρχίζῃ πέντε ἢ δέκα λεπτά ἐνωρίτερα. Δεύτερον, ἡ προσέλευσις τῶν πιστῶν κανονικῶς πρέπει νὰ ἔχῃ γίνῃ τοῦλάχιστον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἀναγνωσμάτων. Βεβαίως πάντοτε θὰ ὑπάρχουν καὶ οἱ καθυστερημένοι, ἀλλὰ θὰ ἦταν προτιμώτερο νὰ συνηθίσωμε τὸν λαὸ νὰ προσέρχεται κατὰ τὴν κανονικὴ ὥρα στὴν ἐκκλησία καὶ σ' αὐτὸ θὰ συντελοῦσε πολὺ ἓνα καλὸ κήρυγμα, πού ἀσφαλῶς θὰ ἔκαμνε τοὺς πιστοὺς νὰ ἐπισπεύσουν τὴν μετάβασί των στὸν ναὸ γιὰ νὰ μὴ τὸ στερηθοῦν.

Οἱ λόγοι πού συνηγοροῦν στὸ νὰ προτιμᾶται ἡ ὀρθὴ πρᾶξις εἶναι κυρίως λειτουργικοί. Ἐκτὸς τῆς λογικῆς καὶ ἱστορικῆς μαρτυρουμένης θέσεως τοῦ κηρύγματος μετὰ ἀπὸ τὰ ἀναγνώσματα,

για τὴν ὁποία κάμαμε λόγο στὴν ἀρχὴ τῆς ἀπαντήσεως, ἡ ὥρα τοῦ κοινωνικοῦ δὲν προσφέρεται ὡς ὁ κατάλληλος χρόνος γιὰ τὴν μετάθεσί του κατ' αὐτή. Τὸ κοινωνικὸ εἶναι ὕμνος πού ἀποσκοπεῖ ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ καλύψῃ τὸν χρόνο πού ἀπαιτεῖται γιὰ τὴν κοινωνία τοῦ ἱερέως, ἀφ' ἑτέρου δὲ στὸ νὰ προπαρασκευάσῃ τοὺς πιστοὺς στὴν θεία μετάληψι. Δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε, ὅτι ἡ θεία λειτουργία τελεῖται γιὰ νὰ κοινωνήσουν οἱ πιστοί. Αὐτὸ δὲ τὸ σημεῖο τῆς ὅλης ἱερουργίας εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν κατάλληλο γιὰ τὴν προπαρασκευὴ τοῦ πιστοῦ, τὴν αὐτοσυγκέντρωσί του, τὴν ἐν κατανύξει δέησί του πρὸ τοῦ ἱερωτάτου μυστηρίου, τοῦ ὁποίου κοινωνὸς θὰ γίνῃ ἐντὸς ὀλίγου. Ἀσφαλῶς τέτοιες σκέψεις μπορεῖ νὰ προκαλέσῃ καὶ ἓνα καλὸ μυσταγωγικὸ κήρυγμα. Ἀλλὰ ὁ λόγος δὲν ἀφορᾷ πάντοτε τὴν προσέλκυσι στὴν θεία κοινωνία καὶ ὅσο καὶ ἐπιτυχὴς καὶ ἂν εἶναι δὲν θὰ δώσῃ αὐτὸ πού ἀπαιτεῖται γιὰ τὸν χρόνο. Θὰ φέρῃ ὅπωςδὴποτε μία διάσπασι στὴν τέλεσι τοῦ μυστηρίου, μία παρέκβασι στὴν ἱερουργία, πού ἂν μὴ τι ἄλλο δὲν θὰ διευκολύνῃ τὸν πιστὸ στὸ νὰ σκέπτεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνο τὴν ἀθάνατη τράπεζα τοῦ Κυρίου, τῆς ὁποίας θὰ κληθῇ νὰ μετάσχῃ. Καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη· ὅταν τὸ κήρυγμα γίνεται στὸ κοινωνικὸ, δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολικὸ νὰ λέγαμε, ὅτι δίδεται ἡ ἐντύπωσις ὅτι αὐτὸ ἀφορᾷ μόνο στὸν λαὸ καὶ ὄχι καὶ στὸν ἱερέα, πού ἀπησχολημένος τὴν ὥρα ἐκείνη ἀπὸ τὴν κοινωνία του καὶ τίς πράξεις καὶ τίς εὐχὲς πού προηγοῦνται καὶ πού τὴν συνοδεύουν δὲν ἀκούει οὔτε καὶ ἂν ἤθελε θὰ μπορούσε νὰ παρακολουθήσῃ τὰ λεγόμενα. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι ὀρθό. Ἀντιθέτως, ἂν τὸ κήρυγμα γίνῃ μετὰ τὸ εὐαγγέλιο, ὀλόκληρος ἡ κοινότης μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν πνευματικὸ τῆς ποιμένα κάθεται καὶ ἀκροᾶται τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ, πού ἐξαγγέλλεται, ἂν ὄχι ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν προσετώτα, τοῦλάχιστον ἀπὸ πρόσωπο πού τὸν ἀναπληρώνει στὸ ἱερώτατο ἔργο τῆς ἐξαγγελίας τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ εὐαγγελίου τῆς ἀληθείας Του.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς θὰ μπορούσαμε ἐν συμπεράσματι νὰ εἰποῦμε, ὅτι μόνον ὡς ἐξαιρέσις εἰς ἐκτάκτους περιστάσις καὶ κατ' οἰκονομίαν θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ τὸ κήρυγμα κατὰ τὸ κοινωνικὸ. Ἡ ὀρθότης του θέσις εὐρίσκεται στὸ διδακτικὸ μέρος τῆς λειτουργικῆς συνάξεως ἀμέσως μετὰ τὰ ἀναγνώσματα. Αὐτὸ παρουσιάζει σήμερα στὴν πρᾶξι ὠρισμένα μειονεκτήματα. Ἀλλὰ οὔτε αὐτὰ εἶναι τόσα ὥστε νὰ καθιστοῦν ἀπαραίτητο τὴν μετάθεσί του οὔτε τὰ πλεονεκτήματα τῆς μεταθέσεως ὑπερτεροῦν ἀπὸ τὰ πλεονεκτήματα τῆς μεταθέσεώς του κατὰ τὴν ὥρα τοῦ κοινωνικοῦ. Θὰ ἦταν ἐπίσης μάταιο νὰ ἀναζητηθῇ ἄλλος χρόνος γι' αὐτό, τοῦλάχιστον στὰ μέρη μας. Στὶς σλαβικὲς ἐκκλησίαις συνηθίζουν οἱ λειτουργοὶ νὰ ὀμιλοῦν πρὸ τῆς ἀπολύσεως. Ἡ λύσις αὐτὴ συνδυά-

ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΗΡΥΓΜΑ

Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐν Χριστῷ θεία ἀποκάλυψις, ποῦ περιέχεται στήν Ἁγία Γραφή καί κηρύττεται ἀπό τήν Ἐκκλησία, εἶναι «τὸ φῶς τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον». Ἀπευθύνεται σὲ κάθε ψυχὴ, χωρὶς καμμιά διάκριση. Γιατί ὁ Θεὸς «πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν». Δὲν ὑπάρχει, σὲ κάθε γενεὰ καὶ σὲ κάθε τόπο, κανεὶς ἄνθρωπος ἀποκλεισμένος ἀπὸ τὸν Θεό, ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ὡς πρὸς τὴ σωτηρία, ὡς πρὸς τὸ δικαίωμα καὶ τὴ χάρη ν' ἀκούσῃ αὐτὸν τὸν λόγον καὶ νὰ φωτισθῇ, ν' ἀναγεννηθῇ ἐν Χριστῷ.

Χρέος καὶ ἀποστολὴ λοιπὸν τῆς Ἐκκλησίας εἶναι, ταμιουῶχος καὶ διαδότριά του, νὰ κηρύσῃ τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις, ἀδιάκοπα, ἀνύστακτα, χωρὶς νὰ ἀποκάμῃ. Ἐκτασὴ τῆς πραγματικῆς εἶναι ὅλο τὸ ἀνθρώπινο γένος, ποῦ καλεῖται νὰ τὸ περιλάβῃ στοὺς κόλπους τῆς.

Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ἀνθρωπότητος ἐξακολουθεῖ ἀκόμα νὰ βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴ μάνδρα τῆς θείας ποιίμνης, νὰ «κάθηται ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου». Ἀλλὰ κι' ἀπὸ τὸν λεγόμενο χριστιανικὸ λαὸ οἱ λιγώτεροι ἀνήκουν πράγματι στὸν Χριστό, εἶναι συνειδητοὶ πιστοί, ζωντανὰ μέλη τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Κυρίου. Οἱ ἄλλοι, ἂν καὶ τὰ ὀνόματά τους εἶναι καταχωρισμένα στὰ ἐκκλησιαστικὰ μητρώα, ἂν καὶ λέγονται χριστιανοί, ἂν κι' ἔχουν βγῆ ἀπὸ τ' ἁγιασμένα νερὰ τοῦ βαπτίσματος, εἶναι νεκρὰ ἢ ἡμιθανῆ μέλη αὐτοῦ τοῦ σώματος. Ἡ πίστις τους εἶναι ἄτονη καὶ κάθε ἄλλο παρὰ φωτισμένη, ἢ καρδιά τους εἶναι προσκολλημένη στὶς γῆϊνες κι' ὄχι στὶς οὐράνιες ἀξίες, τὸ Εὐαγγέλιο δὲν τὴ συνέχει καὶ δὲν τὴ διέπει. «Ὅνομα ἔχουσιν ὅτι ζῶσιν», ἐνῶ στήν πραγματικότητά εἶναι

ζει καὶ τὰ πλεονεκτήματα τῆς μεταθέσεως καὶ ἀποφεύγουν τὰ μειονεκτήματα τοῦ κηρύγματος κατὰ τὸ κοινωνικόν. Ἀλλὰ ἡ ἰδική μας ψυχοσύνθεσις εἶναι κάπως διαφορετικὴ. Δὲν διαθέτομε τόση ὑπομονή, ὅση θὰ χρειάζεται νὰ παρακολουθήσωμε μὲ ψυχραιμία καὶ τὸ καλλίτερον ἀκόμη κήρυγμα, ποῦ θὰ γινόταν τὴν ὥρα ποῦ ἔχομε συνηθίσει νὰ ἐτοιμαζώμαστε γιὰ ἀναχώρησι. Ἐξ ἄλλου αὐτὸ δὲν ἔχει δοκιμασθῆ στήν πατρίδα μας.

ὑποχείριοι τοῦ Διαβόλου, ἔρμαια τῶν παθῶν τοῦ «παλαιοῦ ἀνθρώπου», πού δὲν τὸν ἔχουν «ἐκδυθῆ σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ», γιὰ νὰ ντυθοῦν τὸν καινούργιο, τὸν ἐν Χριστῷ ἄνθρωπο.

Τὸ κήρυγμα, λοιπόν, τῆς Ἐκκλησίας ἔχει μπροστά του ἕνα ἀπέραντο ἀκόμα πεδίο, πού δὲν ἐκτείνεται μονάχα ἔξω ἀπὸ τὰ ὁρατὰ ὄριά της, ἀλλὰ πιάνει καὶ μέσα ἀπ' αὐτὰ μεγάλο τόπο.

Ὅταν λέμε κήρυγμα, δὲν ἐννοοῦμε ἀπλῶς αὐτὸ πού γίνεται ἀπὸ τὸν ἄμβωνα κατὰ τὶς λειτουργικὲς ἢ ἄλλες συνάξεις μέσα στὸν ναό. Ἐννοοῦμε γενικὰ τὸν λόγο τῆς Ἐκκλησίας, προφορικὸ ἢ γραπτό, σὲ κάθε τομέα προβολῆς του, στὴ θεολογία, στὴν τέχνη, στὴ δημοσιογραφία κ.λ.π.

Οἱ σημερινοὶ καιροί, μὲ τὶς ἐπιτακτικὲς τους συνθήκες, πού δὲν ἔχουν τὸ ὁμοίό τους σὲ καμμιά ἄλλη ἐποχὴ κι' οὔτε στὸ νωπὸ χθές, ὑπαγορεύουν τὴν ἀνάγκη νὰ ἐντείνη καὶ νὰ εὐρύνη ἡ Ἐκκλησία τὸ κήρυμά της. Εἶναι πραγματικὰ «καιροὶ οὐ μενετοί». Δὲν ἀνέχονται ἀδράνεια ἀλλὰ οὔτε κι' ἄργὸ καὶ χαλαρὸ ρυθμὸ παρακολουθήσεως κι' ἀνταποκρίσεως στὶς ἀνάγκες τους. Τὸ κήρυγμα λοιπόν τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ συγχρονισθῆ, δηλαδὴ νὰ προλάβη αὐτοὺς τοὺς καιροὺς, γιὰτὶ ἄλλοιῶς ὄχι μονάχα ὅ,τι εἶναι χαμένο ὡς τώρα θὰ χαθῆ, ἀλλὰ κι' ὅ,τι εἶναι κερδισμένο πάλι θὰ χαθῆ.

Ὁ συγχρονισμὸς εἶναι μιὰ λέξη πού ἀπηχεῖ ἄσχημα, σὰν κάτι τὸ ὑπουλο, στὰ αὐτιά πολλῶν ἐργατῶν τῆς Ἐκκλησίας. Σημαίνει συνήθως τὴν πιθανότητα, τὸ ἐνδεχόμενο τῆς ἐκκοσμικεύσεως, τῆς παραχαράξεως τῆς Παραδόσεως. Καὶ πραγματικὰ, ἡ λέξη ἔχει κακοπάθει ὡς τώρα ἄρκετά, εἶναι μιὰ κηλιδωμένη λέξη. Γιὰτὶ τὴν ἔχουν χρησιμοποίησει κατὰ κόρον οἱ ρηχοὶ κι' ἀνύποπτοι γιὰ τὴ σημασία τῆς Παραδόσεως νεωτερισταί, οἱ χυδαῖοι κι' ἀνεργάτιστοι ψευτοδιανοοῦμενοι, πού γελοιογραφοῦν τὶς ἐννοιες καὶ τὰ βιώματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, καμαρώνοντας ἕνα τιποτένιο συγχρονισμό τους. Γι' αὐτὸ κι' ἐνῶ ὑποθέτουν ὅτι μὲ τὴ «χειραφέτηση» αὐτὴ κάνουν τὸν χριστιανισμό νὰ ἔλθῃ ἐγγύτερα πρὸς τὸ πεδίο τῆς ἀποστολῆς του, τὸν κόσμον, καταφέρνουν ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο, νὰ κάνουν τὸν χριστιανισμό ἀποκρουστικὸ στὸν κόσμον. Καὶ δίκαια ὁ κόσμος ἀπεχθάνεται ἕνα τέτοιο χριστιανισμό, γιὰτὶ εἶναι γελοιογραφημένος.

Συγχρονισμὸς, μὲ τὴν ἀγνή καὶ ρωμαλέα ἐννοια τοῦ ὄρου, εἶναι πολὺ διαφορετικὸ πρᾶγμα ἀπὸ ὅ,τι κατάντησε ἡ λέξη συνήθως νὰ δηλώνῃ. Εἶναι ἡ θερμὴ καὶ μελετημένη προσπάθεια τῆς Ἐκκλησίας νὰ πλησιάσῃ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον, μὲ ὅσο τὸ δυνατὸν γνήσια προβολὴ τῆς ἀθάνατης οὐσίας τῆς παραδό-

σεως, κατά τρόπον πού θά τήν κάνη νά προσεχθῆ καί νά γίνη κοινωνήσιμη. Ἀνταποκρινόμενη στό ενδιαφέροντα, στίς ἀνησυχίες του, στό προβλήματα, στίς ἀνάγκες του καί στίς ἀγωνίες του, ἡ Ἐκκλησία καλεῖται σήμερα νά τοῦ μιλήσῃ ἀκριβῶς μέσ' ἀπ' αὐτούς τούς δρόμους. Ἀλλά γιά νά ἐπιτύχῃ στήν ἀγία ἐπιδίωξή της, γιά νά ἔχῃ ἀποτέλεσμα καί καρπό ἡ συνάντηση τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου μέ τὸ Εὐαγγέλιο, εἶναι ἀπαραίτητη προϋπόθεση νά βγάλῃ ἡ Ἐκκλησία τὸ χρυσάφι τοῦ λόγου της πυρωμένο ἑφτά φορές — ὅπως λέγει ἡ Γραφή—μέσ' ἀπὸ τήν αἰείζωη φωτιά τῆς παραδόσεως. Ὅχι λοιπὸν μονάχα συγχρονισμὸς δὲν σημαίνει ἀπομάκρυνση ἀπὸ τήν παράδοση, ἀλλὰ ἀπεναντίας ἀναβάπτιση σ' αὐτὴ κι' ἔμπνευση βαθειά ἀπ' αὐτὴ εἶναι ὁ συγχρονισμὸς στό κήρυγμα καί σὲ ὅποιαδήποτε ἄλλη ἔκφανση τῆς μαρτυρίας τῆς Ἐκκλησίας μέσα στὸν κόσμο.

Γιά νά κατακτηθῆ ὁ σημερινὸς κόσμος στὸν Χριστὸ εἶναι ἀνάγκη ἡ ἀποστολικὴ ἔξοδος τῆς Ἐκκλησίας σὲ συνάντησή του νά εἶναι καί μιὰ παράλληλη ἀληθινὴ ἐπιστροφή στό πνεῦμα τῆς παραδόσεως, γιά γερὴ δηλαδή, ἀκμαία καί σφριγηλὴ συνέχισή της. Μονάχα μέ τέτοια γνησιότητα καί δύναμη ἡ Ἐκκλησία θά μπορέσῃ νά συγχρονισθῆ, μέ ἄλλα λόγια νά προλάβῃ καί νά συναρπάσῃ τὸν ἄνθρωπο τῶν ἡμερῶν μας, εἴτε αὐτὸς λέγεται χριστιανός, εἴτε ζῆ ἔξω ἀπὸ τήν Ἐκκλησία.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

ΠΡΟΣΕΧΩΣ

ΤΑ ΑΠΑΝΤΑ

Τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου

τοῦ ἐξ Οἰκονόμων

Ἐπιστάσια ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

ΚΥΡΙΑΚΟΔΡΟΜΙΟΝ

ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΝΙΑΥΤΟΥ

27. ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΙΚΑΙΩΣΙΝ

«Δικαιωθέντες οὖν πίστει εἰρή-
νην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν» (Ρωμ.
ε', 1 - 10).

Δικαίωσις στή γλῶσσα τῆς Γραφῆς δὲν σημαίνει πὼς ἐγὼ ὑπῆρξα ἀθῶος καί, γενομένου δικαστηρίου, ἐδικαιώθηκα ἀπὸ κατηγορίας πού μοῦ εἶχαν στήσει. Ἡ δικαίωσις ἀφορᾷ ὀλόκληρο τὸ ἀνθρώπινο γένος πού, μετὰ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα, εὗρέθη ἁμαρτωλό, ὅπως σημειώνει ὁ Ἀπόστολος (Ρωμ. ε', 12), καὶ ἔλαβε χάρι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μετὰ τὸ σταυρικὸ θάνατο τοῦ Κυρίου πού, διὰ τοῦ Αἵματός του, ἐξώφλησε τὸ χρέος καὶ ἀπήληξε τὴν ἐνοχὴ καὶ τὴν ποινὴ. Τὸ ζήτημα τῆς ὑποδικίας μας πρὸ Χριστοῦ, δὲν ἦτο τόσο ἀπλό, ἀφοῦ ἡ ἀνθρωπότης, ἐνοιώθη πίστει ἐσωτερικῆ, καὶ τὸ ψυχολογικὸ φαινόμενο τῆς ἐνοχῆς προκαλοῦσε νέφωσι, κατὰθλιψι, καὶ ἔσπρωχνε σὲ ἐξιλαστήριους θυσίας τὸν ἀνθρώπο. Ὑπῆρχε μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου ἓνας φραγμὸς πού ὕψωνε ἡ ἁμαρτωλότης μας, μιὰ ἔχθρα τὴν ὁποία συντηροῦσεν ἡ ἁμαρτία. Αὐτὸς ὁ φραγμὸς δὲν ἦταν ὑλικὸς ὥστε τὰ χρησιμοποιηθοῦν δυναμικὰ μέσα γιὰ τὸ γκρέμισμά της, ἀλλ' ἠθικὸς. Ὁ ἀνθρώπος ὅμως, εἶχε τόσο χαμηλώσει ἠθικὰ ὥστε ἦταν φυσικῶς ἀδύνατο νὰ τὸν καταργήσῃ καὶ νὰ ἰδῆ τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τελοῦσε σὲ μιὰ ἀναμονὴ λυτρωτοῦ καὶ ἔτρεφε τὴν ἐλπίδα του μονάχα στὴν ἔλευσί του καὶ στὴ σωστικὴ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ὅπως προσηγγεῖλαν οἱ Προφῆται. Ἡ ἁμαρτία πού εἶχε δημιουργήσει προσωπικὸ θέμα ἐνοχῆς καὶ ἀποτελοῦσε τὸν ἀποχωρῶντα λόγον τοῦ νὰ μὴ μπορῆ ἀπὸ ντροπὴ ὁ ἀνθρώπος νὰ σηκώσῃ τὰ μάτια του στὸν οὐρανό, παρουσίαζε καὶ τὸ Θεὸ στὴν συνείδησί του ν' ἀποστρέφεται ὁ Πλάστης τὸ πλάσμα του. Ὁ ἐνοχος πάντα βλέπει ἐφιάλτες καὶ ἡ ψυχὴ του χάνει τὴ γαλήνη στ' ἀγρίεμα πού παθαίνει. Ὑπάρχει φόβος ἐκεῖ πού ἡ συναίσθησις τῆς ἐνοχῆς δὲν ἀκούει τὴ φωνὴ τῆς συγγνώμης. Ἡ ἐχθρότης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου εἶχε τὸ ἠθικὸ νόημα τῶν συνεπειῶν τῆς ἁμαρτίας, χωρὶς νὰ κατηγορηθῆται στὸ Θεὸ ἀνθρώπινον πάθος, δεδομένου ὅτι ὁ Θεὸς ἀπειραστος ἐστὶ κακῶν». Ἡ ἀντίστασις στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἡ παρακοή, ὡς μείωσις τῆς ἠθικῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἓνα εἶδος ἀσβεβείας καὶ ὕβρεως, συνέστησαν τὴν ἔχθρα. Ἡ ἔχθρα, κλείνει καὶ τὴ γέφυρα τῆς ἐπικοινωνίας, καὶ κάθε ἐπαφὴ μεταξὺ Θεοῦ καὶ

ἀνθρώπων προσωπική, ἀνήκει στοῦ παρελθόν καὶ στοῦ μέλλον. Τὸ παρελθὸν ἔσβυσε. Ἡ ἐλπίδα ἐστηρίζετο στοῦ μέλλον καὶ μάλιστα μ' ἐλπίδα βεβαιότητος.

* * *

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὀμιλῶν περὶ δικαιοσύνης τοῦ ἀνθρώπου, τὴν στηρίζει στοῦ θάνατο τοῦ Κυρίου ποῦ ἀνέλαβε νὰ καταργήσῃ τὴν ἔχθρα καὶ νὰ διαλύσῃ τὴν νέφωσι τῆς ψυχῆς. Στὴν ἐπιστολὴ του (Ἐφεσ. β', 13-16), σημειώνει χαρακτηριστικὰ τὴν δογματικὴν αὐτὴν ἀλήθεια: «Νυνὶ δὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὑμεῖς οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν ἐγγυὺς ἐγενήθητε ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς γὰρ ἔστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφοτέρωθεν ἐν καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν, ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρωθεν ἐν ἐνὶ σώματι τῷ Θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ». Μ' ἄλλα λόγια: Μὲ τὴν ἔνωσίν μας μετὰ τοῦ Χριστοῦ ποῦ ἔχυσε τὸ αἷμα του στοῦ σταυροῦ ἐπλησιάσαμε τίς θεῖες εὐλογίαι. Γιατὶ κανεὶς ἄλλος, παρὰ ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ εἰρήνη μας, γιατί αὐτὸς καὶ τὸν Ἰουδαϊσμὸ καὶ τὴν εἰδωλολατρεία τοὺς ἔκαμε ἓνα, γιατί γκρέμισε τὸ μεσότοιχο τῆς ἔχθρας τοὺς. Ἔτσι τοὺς ἤνωσε μὲ τὸν ἑαυτό του ὁ Χριστὸς καὶ τοὺς παρουσίασεν ἓνα καινούργιον ἄνθρωπο. Αὐτὸν τὸν καινούργιο πλέον ἄνθρωπο, σὰν ἓνα σῶμα, χωρὶς διχασμὸ, τὸ ἤνωσε δυνάμει τοῦ χυθέντος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ αἵματός του, μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ὡστε ἐκεῖνο ποῦ ἐθανάτωσε τὴν ἔχθρα ποῦ ὑπῆρχε μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου εἶναι, ὁ σταυρικὸς θάνατος τοῦ Κυρίου. Αὐτὸ ἔνοοι ὁ Παῦλος καὶ στὴ σημερινὴ περικοπὴ ἐξαίροντας καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, περὶ τῆς ὁποίας ὠμίλησε κι' ἄλλοῦ πλέον συγκεκριμένα: «Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάν. γ', 16). «Συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν» (Ρωμ. ε', 8). Ἡ δικαιοσύνη δὲ τοῦ ἀνθρώπου, τονίζει, ἐγένετο κατόπιν τῆς θυσίας τοῦ σταυροῦ καὶ ὄχι μὲ ἀνθρώπινα μέσα τῶν ἁμαρτωλῶν. Ἡ δικαιοσύνη μας ἀφανίζει τὸ σῶμα τοῦ ἐγκλήματος, ἃς ποῦμε, στὴν κοινὴ δικαστικὴ γλῶσσα, καὶ ὁ ἐγκληματίας δυνάμει τοῦ χυθέντος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ Αἵματος τοῦ Κυρίου, παρουσιάζεται ἄθῳος. Ἡ ἀθωότης του εἶναι μὲν χαριστική, ὅμως ἀπολαμβάνει τῶν ἰδίων εὐεργεσιῶν τοῦ μηδέποτε ἁμαρτήσαντος (Ἐφεσ. β', 14 - 22), ὁ δὲ ἄνθρωπος ὡς ἄθῳος πλέον, δὲν μπορεῖ νὰ ζῆ μὲ τὴν συστολὴν τοῦ ἐνόχου, ἀλλὰ μὲ τὴν χαρὰν τοῦ παιδιοῦ τοῦ Θεοῦ,

πού ποτέ δὲν ἐπίκρανε τὸν πατέρα του, μολονότι προηγήθη ἡ θανάσιμος πτώσις του.

* * *

Ὅταν ὁ Ἀπόστολος γράφῃ· «Οὐ γὰρ ἐλάβετε Πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε Πνεῦμα υἰοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν· ἄββᾶ ὁ πατήρ», σημαίνει πὼς μετὰ τὴν δικαίωσίν μας διὰ τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου ἐμεῖς ὄχι μονάχα δὲν εὐρισκόμεθα πλέον σὲ κατάστασι δουλείας, μὲ δεσπόζοντα τὸ φόβο στὴν ψυχὴ μας καὶ τῆ σκόνῃ τῆς ντροπῆς στὴ συνείδησί μας, ἀλλὰ ἀποκτήσαμε καὶ δικαιώματα παιδιοῦ κοντὰ σὲ στοργικὸν πατέρα πού ἔπαψε, μετὰ τὴν ἰλαστήριον θυσία, νὰ μᾶς εἶναι ὁ τρομερὸς ἐκδικητής. Ἄββᾶ ὁ Πατήρ (Ρωμ. γ', 15), σημαίνει ὁ γλυκὸς πατέρας, ἐκεῖνος πού νοιώθει μὲ τὰ παιδιὰ του μιά, χωρὶς ὄρους, ἀγάπη. Τοῦτο γιατί οἱ ὄροι τῆς ἀπαλλαγῆς καὶ τῆς υἰοθεσίας μας ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἐξεπληρώθησαν, σχισθέντος τοῦ χειρογράφου τῶν ἁμαρτιῶν μας ἐπάνω στὸ λόφο τοῦ Γολγοθᾶ ὅπου προσεφέρθη τὸ Πανάγιον Αἷμα τοῦ Θεανθρώπου εἰς λύτρα ἀντὶ πολλῶν. Μὲ τὴ θυσία τοῦ Χριστοῦ, «ἐν ᾧ καὶ περιετμήθημεν περιτομῇ ἀχειροποιήτω ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός» ἐξηλείφθη τὸ ἐναντίον μας χειρόγραφον (Κολ. β', 11). Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος ἀναφέρων τὰ λόγια τοῦ Κυρίου πρὸ τοῦ σταυρικοῦ Πάθους, λόγια πού ἦσαν ἀπάντησις στὸ αἵτημα τῆς πρωτοκαθεδρίας μαθητῶν, εἶπε πὼς «ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν», περισώζει τὴν δογματικὴν ἀλήθειαν πὼς ἡ προσφερθεῖσα εἰς θυσίας ἐπίγειος ζωὴ τοῦ Κυρίου, ἐκλείσει καὶ κλείνει τὰ λυτρωτικὰ στοιχεῖα στὴν ἀξία καὶ τὴ δύναμι στὴν ὁποίαν καὶ μόνον ὀφείλομεν τὴν δικαίωσί μας, ὅπως τονίζει τὸ γεγονός πλέον ὁ Ἀπόστολος στὴ σημερινὴ περικοπῇ. Καὶ ἡ ἄρσις, ἐπομένως, τῆς ἐχθρας, ὅπως καὶ ἡ ἀνατροπὴ ἐνὸς δυσαρέστου καθεστῶτος γιὰ μᾶς, ὀφείλεται καὶ πάλιν στὴν ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ, γιατί ὁ Χριστὸς δὲν ἐθουσιάσθη ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς Θεάνθρωπος, ἔστω καὶ ἂν ἡ θεία φύσις δὲν εἶναι παθητή. Κάθε ἀντίθετος διδασκαλία εἶναι ἄθεος φιλοσοφία τοῦ κόσμου καὶ κενὴ ἀπάτη, διότι ἐν τῷ Χριστῷ «κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς» (Κολασ. β', 9 - 10), καὶ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ καὶ ἔχουμε ἀπόλυτον πίστιν στὴ δικαίωσί μας, συνεπῶς καὶ στὴ σωτηρία μας: «Δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ Αἵματι αὐτῶν σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς» (Ρωμ. ε', 9).

* * *

Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ πού μᾶς ἐδόθη μετὰ τὴν καταλλαγὴ εἶναι ἀνέκλητος, ἰσχύει πάντοτε, δὲν εὐρίσκεται, ὑπὸ αἵρεσιν ἐκτὸς καὶ

ἀν ἑμεῖς, οἱ ἴδιοι ξεπέσωμε κι' ἀρνηθοῦμε τὸ ἄμετρον πλῆθος τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτὸ και ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὁμιλεῖ περὶ χάριτος («ἐν ἧ ἐστήκαμεν» ἀπαξ «τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν τῇ πίστει εἰς τὴν χάριν»). Φυσικὰ μπορεῖ νὰ ξεπέσῃ τῆς χάριτος και νὰ διαγραφῇ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς ὅποιος νυστάζει, εἶναι νωθρός, ἀφίνει ἀκαλλιέργητη τὴν ψυχὴ του, δὲν ἐνεργοποιεῖ τὰς πνευματικὰς του δυνάμεις, δὲν οἰκαιοποιεῖται τὴν χάριν, γιατί εἶναι ἐλεύθερος. Κι' ἔχομε ἀγιογραφικὴ μαρτυρία τοῦ κινδύνου αὐτοῦ. Γράφοντας πρὸς τοὺς Ἰουδαῖζοντες χριστιανούς ὁ Παῦλος τοὺς τονίζει πῶς, ἐφ' ὅσον ἐπανερχονται στὴν παλιὰ ζωὴ τοῦ νόμου, ἀπιστοῦν στὴ λυτρωτικὴ δύναμι τῆς θυσίας τοῦ σταυροῦ, ἄρα γι' αὐτοὺς πλέον δὲν ἰσχύει ἡ δοθεῖσα χάρις : «Κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὅτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσατε» (Γαλ. ε', 4). Ἀρνεῖσθε ἐπομένως τ' ἀγαθὰ τῆς υἰοθεσίας (δ', β). Τὶς ἴδιες ὅμως συνέπειες και χειρότερες ἔχει ἡ ἠθικῶς ἄτακτη ζωὴ. Γιατί μὲ τὸ νὰ μᾶς δοθῇ χάρις και νὰ ἔχομε δικαίωμα συγκληρονομίας, μετὰ τοῦ Κυρίου, δὲν ἀρκεῖ νὰ υἱαίνουμε στὴν πίστι ὅτι «ἐτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε» (Ρωμ. ε', 8), ἀλλὰ κι' ἐπιβάλλεται νὰ ζῆ καθένας μας προσωπικὰ αὐτῇ, τὴν ἴδια ζωὴ τοῦ Χριστοῦ, μὲ τὸν ὁποῖον, ὕστερα ἀπὸ τὴ δικαίωσίν μας και τὴν υἰοθεσία μας ἐγίναμε συγκληρονόμοι του (Ρωμ. η', 17). «Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν και τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας σωφρόνως και δικαίως και εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα και ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ και σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσῃτε ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας και καθάρσῃ ἑαυτῶ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων» (Τίτ. β', 11 - 14). Ἡ δικαίωσις και ἡ υἰοθεσία μας δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀποθρασύνῃ, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ μᾶς γιγαντώνῃ τὸ ἀγωνιστικὸ πνεῦμα ὥστε μὲ τὰ ἀμυντικὰ και τὰ ἐπιθετικὰ ὄπλα πού πήραμε ἀπὸ τὴν ὀπλοθήκη τοῦ Χριστοῦ μας (Β' Κορ. στ', 7), νὰ φυλάξουμε τὸν πνευματικὸ μας θησαυρό. Ἡ ἀρνησις τῆς ἀσεβείας και τῶν κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν δὲν εἶναι βηματισμὸς περιπάτου στὸ σημερινὸ αἰῶνα τῆς ἀποστασίας και τοῦ ἠθικοῦ ξεπεσμοῦ. Εἶναι σκληρὴ πάλη μὲ τὸν ἑαυτὸ μας πού μπορεῖ νὰ καμφθῇ και νὰ χαθῇ μέσα στὸν παρδαλὸ κόσμον πού ἄγεται και φέρεται χωρὶς καμμιά ἀντίστασι ἀπὸ τὰ ἐκάστοτε ρεύματα τοῦ κακοῦ. Ἡ πάλη αὐτῇ ἔχει νόημα, ἔχει σκοπὸ, βασιζέται στὴ βεβαία νίκη μὲ τὴ δύναμι τοῦ Χριστοῦ, ὅπως εὐχεταὶ ὁ θεῖος Παῦλος (Ἐφεσ. στ', 10), πού εἶχε προσωπικὴ πεῖρα ἀπάνω σ' αὐτὸ (Φιλιπ. δ', 13) : «Πάντα ἰσχύω, γράφει, ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ».

* * *

“Ὅπως λοιπόν, θεμελιούται, ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου τὸ κεφάλαιο τῆς δικαιοσύνης μας, γιὰ τὴν κάρπωσι τῶν δωρεῶν της, ἀπαιτεῖται πίστις καὶ ἀρετὴ, ὅποτε ἔχωμε καὶ μιὰ χριστιανικὴ καύχησι (Ρωμ. ε΄, 2), ἐπάνω στὴ βεβαία ἐλπίδα μας, πὼς καὶ μετὰ θάνατον θὰ ζήσωμε στὴ αἰώνια δόξα. Ἡ καύχησις μας αὐτὴ δὲν εἶναι συντεθειμένη μ’ ἐγωϊστικὰ στοιχεῖα· εἶναι μιὰ ψυχικὴ εὐφορία ποὺ μᾶς τὴν προκαλεῖ ἡ διαβεβαίωσις τοῦ Χριστοῦ πὼς θὰ εἴμεθα αἰώνια μαζί του, μετὰ τὴν τελικὴ ἀποκατάστασι καὶ τὴν ἐπικράτησι τῆς ἠθικῆς τάξεως καὶ δικαιοσύνης (Α΄ Θεσ. δ΄, 17), καὶ ὅπως ἐκεῖνος ἔταξε κατὰ τὴν ἀρχιερατικὴ του προσευχῆ: «Πάτερ οὐς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἶμι ἐγὼ κἀκεῖνοι ᾧσι μετ’ ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἣν δεδωκάς μοι...» (Ἰωάν. ιζ΄, 24). Κι’ αὐτὴ ἡ τιμητικὴ καὶ δοξασμένη θέσις δὲν ἀνήκει μόνον στοὺς πιστοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου, ποὺ ἀπετέλεσαν τὸν πρῶτο κύκλο του, ἀλλὰ καὶ σ’ ὅλους τοὺς πιστοὺς καὶ ἐναρέτους χριστιανοὺς μέχρι τῆς συντελείας τῶν αἰώνων: «Οὐ περὶ τούτου δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμὲ ἵνα πάντες ἐν ᾧσι» (Ἰωάν. ιζ΄, 20). Ὅταν ὑπάρχη αὐτὴ ἡ ψυχικὴ εὐφορία ποὺ στηρίζεται σὲ μὴ βλεπόμενα ἀγαθὰ, ὅπως εἶναι τὰ ὕλικά, ἐπιτυγχάνεται κι’ ἕνας ἐπὶ πλέον σκοπὸς τῆς δικαιοσύνης μας διὰ τοῦ Αἵματος τοῦ Κυρίου. Γιατί, τὶ ἄλλο εἶναι αὐτὴ ἡ ψυχικὴ εὐφορία, παρὰ ψυχικῆς εὐκрасίας καρπὸς, ποὺ καθρεφτίζεται στὸ πρόσωπο τοῦ δικαιωμένου καὶ ἐναρέτου, εἶναι μιὰ χαρὰ ποὺ γεννιέται ἀπὸ τὸ αἴσθημα τῆς μελλοντικῆς μας ἀσφαλείας κοντὰ στὸ Λυτρωτὴ ποὺ μᾶς ἐδικαίωσε. Ἀλλ’ ὁ δικαιωμένος καὶ ἐνάρετος πιστὸς ἔχει καὶ τὴν ἐπὶ πλέον καύχησι ἐπάνω στὶς θλίψεις του ποὺ προκαλοῦνται ἀπὸ ἐξωτερικοὺς καὶ ἐσωτερικοὺς πειρασμοὺς, ἀπὸ τὸ φυσικὸ καὶ τὸ ἠθικὸ κακὸ. Ὅταν ὁ Ἀπόστολος ἔγραφεν ἄλλοτε τὸ «χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου», ἔβλεπε πὼς ἐπιτυγχάνετο μὲ τὴν ἠθικὴ του ἀντίστασι ὁ σκοπὸς τῆς πάλης του κατὰ τῶν πειρασμῶν. Καὶ ἡ πάλη των αὐτὴ θὰ ἦταν κενὴ περιεχομένου, ἄσκοπος, ἐὰν δὲν προηγῆτο τὸ ἀνοιγμα τοῦ δρόμου διὰ τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Θεανθρώπου: «Ἀλλά, γράφει σήμερα ὁ Παῦλος, καὶ καυχώμενα ἐν τοῖς θλίψεσιν, εἰδότες ὅτι ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπίς οὐδέποτε καταισχύνει» (Ρωμ. ε΄, 3-5). Καὶ ἡ καύχησις ποὺ γεννιέται ἀπὸ τὰς θλίψεις εἶναι μιὰ ἄνεσις, μιὰ ἀνακούφισις ποὺ παρατηρεῖται στὰ σπλάγχνα τοῦ ἀγωνιστοῦ, ὅταν συναντᾷ ἐμπόδια, ἀντιδράσεις, ἐχθρότητας, ἐπιβουλὰς, προσωπικὰ πλήγματα ἀπὸ φθονεροὺς καὶ σατανοπλήκτους. Γιατὶ ὅλ’ αὐτὰ θ’ ἀπουσίαζαν, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος τὸ εἶχεν ἀπόφασι νὰ δουλεύῃ στὸ κατὰ-

στημα τῆς ἀμαρτίας, ὅπως ἔκανε πρὶν δικαιοθῆ μ' ἔτοιμο τὸ εἰσητήριο γιὰ τὴν κόλασι. Δὲν λείπει ἀπὸ τοὺς πιστοὺς καὶ ἐναρέτους ἀνθρώπους ἡ χαρὰ τοῦ νὰ πληγώνονται στὴ μάχη κατὰ τοῦ κακοῦ καὶ πρὸς δόξαν Χριστοῦ. Εἶναι φυσικὸ νὰ αἰσθάνεται ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν ὁ στρατιώτης ὅταν μετὰ τὸ θρίαμβο τῶν ὅπλων τῆς πατρίδος του γυρίζει μὲ τραύματα στὸ γενναῖο στῆθος του. Ὁ Ἀπόστολος ἔγραφε : «Τοῦ λοιποῦ κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω· ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω». Καὶ ἀνέφερον ὁ στρατιώτης αὐτὸς τοῦ Χριστοῦ τὶς πληγές πού πῆρε χάριν τοῦ Εὐαγγελίου, ὅχι σὲ τόνο μελαγχολίας ἀλλ' ὡς σημάδια ἀποστολικῆς του γνησιότητος, πού ἔπρεπε νὰ τὴν ἀναγνωρίσουν καὶ νὰ συμμορφωθοῦν σ' ὅσα αὐτὸς κι' ὅχι οἱ ψευτοδιδάσκαλοι τοὺς ἐκήρυτταν (Γαλ. στ', 17). Μπορεῖ νὰ καυχᾶται μὲ τέτοιου εἴδους θλίψεις ὁ πιστός. Τέτοια καύχησις εἶναι μεγίστη ἠθικὴ δύναμις καὶ διαλύει τὴν ψυχικὴ συννεφιά. Οἱ δικαιοῦμένοι χριστιανοὶ ἐπειδὴ ἔχουν τὴν συνειδήσι πὼς αἱ θλίψεις καὶ τὰ βάσανά τους εἶναι ἡ φωτιὰ τῆς δοκιμασίας τοῦ χρυσοῦ χαρακτῆρος των, ἀσχοῦν τὴν ὑπομονή τους γιὰ ν' ἀντιδρᾷ ἀποτελεσματικὰ στὶς ἐπιθέσεις τοῦ κακοῦ γιὰ νὰ μὴ λυγίσῃ ἢ βούλησίς των, κατορθώνουν νὰ κρατοῦν μὲ τὴν ἐλπίδα τοῦ τελικοῦ θριαμβοῦ ἀθλόωτα τὰ μυαλά τους καὶ παίρνουν τὴν οὐράνια διαβεβαίωσι πὼς δὲν θὰ πέσουν ἔξω γιὰτὶ ἐπροτίμησαν σὰν χριστιανοὶ νὰ ὑποφέρουν σ' αὐτὸν τὸν κόσμον. Ἄλλως τε ἰσχύουν γιὰ ὅλους τοὺς δικαιοθέντας πιστοὺς τὰ ρήματα τοῦ Κυρίου : «Ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ θλίψιν ἔξετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον» (Ἰωάν. ιστ', 33).

* * *

Ὁ Χριστιανὸς πού ἐδικαιώθη διὰ τοῦ Παναγίου Αἵματος τοῦ Κυρίου, δὲν μπορεῖ νὰ ντροπιασθῆ ἀγωνιζόμενος χάριν τοῦ ἀγαθοῦ, γιὰτὶ «ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ Πνεύματος Ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν» (Ρωμ. ε', 5). Δὲν ὑπάρχει πλέον διάστασις μεταξὺ ἀγωνιζομένων παιδιῶν καὶ Θεοῦ πατέρα, καὶ ἡ βοήθεια εἶναι ἄμεσος καὶ ἀποτελεσματικὴ μετὰ τὸ γκρέμισμα τοῦ μεσοτοίχου πού μᾶς ἐχώριζε. Ὁ πιστὸς παίρνει τὸν κατάλληλο ὅπλισμό πού χρειάζεται ἀμέσως σὰν τὸν ζητήσῃ : «Πρὸς σὲ ἐκέκραξαν καὶ ἐσώθησαν, ἐπὶ σοὶ ἤλπισαν καὶ οὐ κατησχύνθησαν» (Ψ. κσ', 6). Ἐνῶ πρὸ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου γονάτιζε ἀναγκαστικὰ κάτω ἀπὸ τὸ μαστίγιό τοῦ Νόμου καὶ κατηύθυνε τὶς σκέψεις του καὶ τὰ αἰσθήματά του σύμφωνα μὲ τὸν ἀτελεῖ νόμο τῆς ἠθικῆς, τοῦ φυσικοῦ, τοῦ ἀχαριώτου ἀνθρώπου. Ἐφ' ὅσον τὴν ἔχθρα μας, πού ἦταν φραγμός, γκρέμισεν ὁ Χριστὸς, καὶ ἐνοποίησε μὲ τὴ θυσία του σ' ἓνα καινὸν ἄνθρωπο τοῦ κόσμου, ἐπόμενον

εἶναι νὰ τρυᾶμε τ' ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης ποῦ προαναφέναμε. Δυστυ-
χῶς ἡ θυσία τοῦ Γολγοθᾶ μὲ τοὺς θησαυροὺς τῶν πνευματικῶν
δωρεῶν δὲν ἔγινε γιὰ τοὺς πολλοὺς ἀφορμὴ καὶ μέσον ἀπαρνήσεως
τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος μολονότι ἔλαβε γνῶσι τῆς
χάριτος ποῦ ἀπέρρευσε ἀπὸ τὸ Σταυρὸ, ζῆ φυλακισμένος στὰ
πάθη του. Ἐπιμένει νὰ παραμένῃ στὴ βαθειὰ σπηλιά ὅπου τὸ παχὺ
σκοτάδι καὶ ἡ ὑγρασία τοῦ καταστρέφουν τὴν ψυχικὴ ὑγεία, παρὰ
νὰ πεταχτῆ ἔξω ποῦ ὁ ἥλιος τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἀμέσως θὰ τὸν
ἀγκαλιάσῃ καὶ θὰ τὸν σώσῃ. Προτιμᾷ τὴ δουλειὰ ἀπὸ τὴν ἐλευ-
θερία. Πολλοὶ οἱ λόγοι : Κακὴ κληρονομικὴ σύνθεσις, ἀτελής οἰ-
κογενειακὴ ἀνατροφή, νεανικὰ παραστρατήματα, σάπια πνευμα-
τικὴ τροφή, ἐλεεινὴ συναναστροφή, ἀγνοία. Τὶ σημασία ἔχει ἂν
ἔπεσαν οἱ ἀλυσίδες ἀπὸ τὰ πόδια του; Μένει στὸν τόπο τῆς φυλακῆς
του ἀπὸ συνήθεια ; Τί κι' ἂν ἀνοιξε τὸ μπουντροῦμι ποῦ ἦταν
κλεισμένος ; Αὐτὸς εἶναι δεμένος ψυχικὰ μὲ τὸ μουχλιασμένο
τόπο. Τὸ προσωπικὸ κακὸ πλάθει ἰδιοτύπους χαρακτῆρας οἱ ὅποιοι
θεωροῦν φυσικὴ τὴν κατάστασι τῆς ἀρρώστιας των. Ἄλλ' ἡ δι-
καίωσις ποῦ ἐγένετο διὰ τοῦ Χριστοῦ, δὲν εὐλογεῖ καὶ τὴν ψυχικὴ
μας ἀδράνεια, οὔτε καὶ ἀφανίζει μετὰ τὸ βάπτισμά μας, τὸν ὄγκο
τῶν ἀμαρτημάτων μας, ἐὰν ἐμεῖς οἱ ἴδιοι δὲν τὸν σιχαθοῦμε καὶ
δὲν τὸν ἀποθέσουμε : «Ὅγκον ἀποθέμενοι πάντα καὶ τὴν εὐπερί-
στατον ἀμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς. Τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν
ἀγῶνα» (Ἐβρ. ιβ', 1-2), μὲ βεβαιότητα πλέον πῶς θὰ νικήσουμε,
θὰ βροῦμε ἀνοιχτὴ τὴν πόρτα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ σω-
θοῦμε γιὰ πάντα. Ἡ σωτηρία μας μετὰ τὴ θυσία τοῦ Σταυροῦ
δὲν εἶναι οὔτε θέμα γνώσεως, οὔτε κεφάλαιο τύπων, οὔτε ζήτημα
«τύχης». Εἶναι θέλημα Θεοῦ, εἶναι δικός μας φλογερὸς πόθος, εἶ-
ναι συνεργία χάριτος μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΚΑΛΥΒΑΣ

Ἱεροκῆρυξ Ἱ. Μητροπόλεως Χαλκίδος

ΠΡΟΣΕΧΩΣ

ΤΑ ΑΠΑΝΤΑ

Τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου

τοῦ ἐξ Οἰκονόμων

Ἐπιστάσις ΘΕΟΔΟΣΙΑ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΝ»,

Ἐν Θήρᾳ τῇ 27ῃ Ἰανουαρίου 1968

Κύριε Σπεράντσα,

Ἔλαβον τὸ νέον σας βιβλίον «Ἡ ἔργασία» καὶ σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ.

Τὸ νέον σας αὐτὸ ἔργον εἶναι ὠραιοτάτη καὶ χρησιμοτάτη πνευματικὴ ἔργασία. Διότι δι' αὐτοῦ διδάσκετε, ἔργω τε καὶ λόγῳ, τὸν σκοπὸν καὶ τὴν σημασίαν τῆς «ἐργασίας», τὴν Χριστιανικὴν τῆς ἀξιολόγησιν καὶ τὴν ἠθικὴν αὐτῆς σημασίαν.

Σᾶς εὐχαριστῶ καὶ αὖθις, καὶ ἐπιλαμβάνομαι τῆς εὐκαιρίας διὰ νὰ σᾶς συγχαρῶ καὶ πάλιν, εὐχόμενος ἐκ βαθέων μακροβιότητα ἐν ὑγείᾳ σὺν πάσῃ ἀπὸ Θεοῦ εὐλογία.

Μετὰ πολλῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης
† Ὁ Θήρας ΓΑΒΡΙΗΛ

Νίκαια 7.2.68

Ἀγαπητέ μου κ. Σπεράντσα,

Μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἔλαβον τὸ βιβλίον σας «Ἡ ἔργασία», τὸ ὁποῖον εἶχατε τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ στείλετε. Σᾶς εὐχαριστῶ. Γεμᾶτο ἀπὸ ἀλήθειες. Στοχαστικὸ, πλούσιο σὲ ιδέες καὶ μηνύματα χριστιανικῆς βιοθερίας. Θερμὰ συγχαρητήρια.

Μὲ πολλὴν τιμὴν καὶ ἀγάπην
† Ὁ Νικαίας ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Σεβαστέ μου κ. Σπεράντσα,

Σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ γιὰ τὸ βιβλίον σας «Ἡ ἔργασία», πὺ εἶχατε τὴν εὐγενικὴ καλωσύνη νὰ μοῦ στείλετε. Ἰδιαιτέρα πρέπει νὰ σᾶς εὐχαριστήσω ἀκόμη πιὸ πολὺ γιατί, παρὰ τίς τόσες σας ἀσχολίες, δὲν μὲ ξεχάσατε.

Χάρηκα τὸ βιβλίον σας διαβάζοντάς το. Χάρηκα τὴν καλλιέργειά του. Χάρηκα τὸ πνεῦμα πὺ τὸ διέπει. Χάρηκα τὴν πνοή του «γεμᾶτο ἀπὸ τὴν παρουσία τῆς θείας Μεγαλωσύνης», γιὰ νὰ χρησιμοποιήσω μιὰ δική σας φράση.

☩ Μὲ τὴν μελέτη σας τοποθετεῖτε τὴν Ἔργασία — ἀπὸ τὰ πιὸ ζωτικὰ προβλήματα τῆς σημερινῆς κοινωνίας — στὸ ἀληθινὸ

της βάρου. Ἐπιγραμματακῶς τὴν ἀξιολογεῖτε καὶ σὰν δι-
καίωμα καὶ σὰν καθήκον.

Ἄλλὰ γιὰ νὰ μὴν σᾶς κουράσω περισσότερο, μιλώντας γιὰ ἓνα
θέμα ποῦ τὸ ἐξάντλειτε μὲ κῦρος σὲ ὅλες του τὶς πτυχές, θὰ ἤθελα
ἐπωφελοῦμενος τῆς εὐκαιρίας, ποῦ μοῦ δώσατε, νὰ σᾶς ἔλεγα μό-
νον πόσον μὲ συγκινεῖτε ἐφαρμύζοντας κατὰ γράμμα αὐτὸ ποῦ λέτε,
«χρέος ἱερὸ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ ξοδιάζῃ ἀλύπητα καὶ σπάταλα
τὸν ἑαυτό του γιὰ τὸ κοινὸ ἀγαθόν». Γι' αὐτὸ μοῦ ἐμπνεέτε ἓνα
ἀπεριόριστο σεβασμὸ καὶ προβάλλεσθε σὰν παράδειγμα ἀξιολο-
μητο — φυσικὰ πολὺ δύσκολο — σὲ ὅσους ποθοῦν «ἡ ζωὴ τους νὰ
φθάσῃ στὴν ἀνώτατη κορυφὴ τῆς γήινης πορείας τῆς γερμμένη ἐπά-
νω στὸ στῆθος τοῦ Χριστοῦ», γιὰ νὰ δανεισθῶ καὶ πάλιν μιὰν ἀγα-
πητὴ μου φράση σας.

Μὲ ὅλον μου τὸν σεβασμὸ
Α. ΜΑΡΗΣ

Α Λ Λ Η Λ Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

Αἰδεσιμώτατον Κωνσταντῖνον Μήτρον, Βρουσοῦλαν Ἰωαννίνων. Ἀλλαγὴ διευθύνσεώς σας ἐγένετο. — Αἰδεσιμώτατον Σ. Κούβαρην, Ἐφημέριον Πτεροῦντος. Ἡ ἐν τῇ ἐπιστολῇ σας ἀναφερο-
μένη Σχολὴ δὲν ἐλειτούργησεν εἰσέτι. Περί ταύτης θὰ ἀσχοληθῇ ἐκτενῶς τὸ
περιοδικὸν ἐν καιρῷ. — Αἰδεσιμώτατον Σταῦρον Τριάντον, Ρετσιανὰ Ἄρτης. Τὸ περιοδικὸν σᾶς ἀπεστέλλετο εἰς Κεντρικὸν ὁπόθεν μᾶς
ἐπιστρέφει λόγῳ ἀλλαγῆς τῆς διευθύνσεώς σας. Ἦδη προέβημεν εἰς ἐπανε-
γραφὴν σας καὶ σᾶς ἀπεστείλαμεν τὰ μέχρι σήμερον ἐκδοθέντα τεύχη τοῦ 1968.
— Βιβλιοθήκην Πανεπιστημίου Οὐπσάλας, Σουηδίας. Σᾶς ἀπεστάλη ταχυδρομικῶς αἰτηθὲν τεύχος 1967. — Παν. Ἀρχι-
μανδρίτην Γρηγόριον Παπουτσόπουλον, Πειραιᾶ. Ἀλ-
λαγὴ διευθύνσεώς σας ἐγένετο. — Αἰδεσιμώτατον Ἀνάργυρον Ἀργυρόν, Ἐνταῦθα. Ἀλλαγὴ διευθύνσεώς σας ἐγένετο. — Κύριον Πα-
ναγιώτην Γεωργουλέαν, Καλλιθέαν. Συνδρομὴ σας ἐλήφθη. Ἐνε-
γράφητε ἀπὸ 1.1.1968. — Ὀσιώτατον Γαβριὴλ Μαμουγιώρη-
νην, Ἱ. Μοῆν Ἐπανωσῆφν, Κρήτης. Συνδρομὴ σας ὡς καὶ Ἰερομονά-
χου Ἀναστασίου ἐλήφθησαν. Σᾶς ἀπεστείλαμεν τὰ ἀπὸ 1.1.68 ἐκ-
δοθέντα τεύχη. — Ὀσιολογιώτατον προηγούμενον Ἱερεμίαν, Πά-
τμον. Ἀποσταλεῖσαι συνδρομαὶ ἐλήφθησαν. Εὐχαριστοῦμεν. — Κύριον
Ἀνέστην Κελεσόπουλον, Χαλκίδα. Συνδρομὴ σας ἐλήφθη. Ἐνε-
γράφητε ἀπὸ 1.1.1968. — Κύριον Κωνσταντῖνον Παπουλίδην, Θεσσαλονίκην. Συνδρομὴ σας διὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία» καὶ «Θεολο-
γία» ἐλήφθησαν, σᾶς ἀπεστάλησαν δὲ ταχυδρομικῶς αἰ σχετικαὶ ἀποδείξεις. Τὸ
Β' τεύχος τῆς Θεολογίας σᾶς ἀπεστάλη ταχυδρομικῶς. — Κύριον Σωτήρη-
ριον Ρίζον, Ἐνταῦθα. Ἐνεγράφητε ἀπὸ 1.1.1968. — Κύριον Κων-
σταντῖνον Λούρην, Θεολόγον, Βυτίαν. Συνδρομὴ σας διὰ 1968
ἐλήφθη. Σᾶς ἀπεστάλησαν ἐλλείποντα τεύχη 1967. — Αἰδεσιμώτατον
Θεοφ. Κωστόπουλον, Βόλον. Ἐγένετο ἀλλαγὴ τῆς διευθύνσεώς σας

μερίμνη τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος.— Αἰδесиμώτατον Κωνσταντῖνον Γιανναδάκη, Μέγαρο. Ἀλλαγὴ διευθύνσεώς σας ἐγένετο.— Αἰδесиμώτατον Ἀρτέμιον Ζαφειρόπουλον, Ἄνω Βλασία Καλαβρύτων. Ἐνεγράφητε καὶ σᾶς ἀπεστάλησαν τὰ τεύχη ἀπὸ 1.1.68.— Αἰδесиμώτατον Ταξιάρχην Παπαϊωάννου, Κρύαν Βρύσην Καρδίτσας. Ἡ ἀπὸ 10.2.1968 εἶναι ἡ πρώτη ἐπιστολή, ἥτις περιήλθεν εἰς χεῖρας μας. Βάσει ταύτης προέβημεν εἰς τὴν ἀλλαγὴν τῆς διευθύνσεώς σας ἀπὸ τοῦδε δὲ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς θὰ λαμβάνητε τακτικῶς τὸ περιοδικὸν εἰς τὴν νέαν σας διεύθυνσιν.— Αἰδесиμώτατον Νικόλαον Οἰκονόμου. Ἐνεγράφητε καὶ σᾶς ἀπεστάλησαν τὰ ἐκδοθέντα τεύχη ἀπὸ 1.1.68.— Αἰδесиμώτατον Κωνσταντῖνον Τζιαχᾶναν, Διάκον Γρεβενῶν. Ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1966 διεκόπη ἡ ἀποστολὴ τοῦ περιοδικοῦ εἰς τὴν παλαιάν σας διεύθυνσιν λόγῳ μεταθέσεως εἰς ἑτέραν ἐνορίαν. Ἐκ τῆς ἀπὸ 10.2.1968 ἐπιστολῆς σας ἐπληροφορήθημεν τὴν νέαν σας διεύθυνσιν, προέβημεν δὲ εἰς ἐπανεγραφὴν σας διὰ τὴν ἀνελλιπῆ ἀποστολὴν τοῦ περιοδικοῦ ἀπὸ 1.1.1967.— Πανος. Ἀρχιμανδρίτην Τῆτον Μαρᾶκην, Κρανέαν. Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς σας ἐπληροφορήθημεν τὸ πρῶτον τὸν διορισμόν σας καὶ κατόπιν τούτου ἐνεγράφητε εἰς τὰ συνδρομητολόγια τοῦ περιοδικοῦ διὰ τὴν ἀποστολὴν πρὸς ὑμᾶς τῶν περιοδικῶν. Σᾶς ἀπεστάλησαν προσέτι ἅπαντα τὰ ἐκδοθέντα μέχρι σήμερον ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ σας τεύχη.— Πανοσιολογιώτατον Ἀρχιμανδρίτην Ἀμβρόσιον, Ἡγούμενον Ἱ. Μονῆς Βαρνακόβης. Τοῦ δ' τόμου τῆς Ἐξομολογητικῆς τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μεσημβρίας δύνασθε νὰ προμηθευτῆτε ἀπὸ τὸ Βιβλιοπωλεῖον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Ἡ τιμὴ του εἶναι 100 δραχμαί.— Ὁσιώτατον Μοναχὸν Μάξιμον, Ἱερὰν Μονὴν Κοντλουμουσίου.— Ἄγιον Ὅρος. Σᾶς ἀπεστάλη ταχυδρομικῶς τὸ μὴ ληφθὲν τεύχος τοῦ Ἐφημερίου.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Εἰδοποιοῦνται οἱ εὐλαβέστατοι Ἐφημέριοι, ὅτι ἐκυκλοφόρησεν ὁ ὄγδοος κατὰ σειρὰν τόμος τῶν ἐκδόσεων τῆς «Ἐκκλησίας», «Ἡ ἀγωνία ἑνὸς Ἱερέως» τοῦ Πανος. Ἀρχιμανδρίτου κ. Νικοδήμου Γκατζιρούλη, ὅστις τόμος καὶ ἀπεστάλη εἰς ὅλας τὰς Ἱερὰς Μητροπόλεις πρὸς δωρεὰν διανομὴν εἰς τοὺς αἰδесиμ. ἱερεῖς.

Παρακαλοῦνται οἱ αἰδесиμ. Ἐφημέριοι ὅπως φροντίσουν νὰ τὸν παραλάβουν ἀπὸ τὰ οἰκεῖα Μητροπολιτικὰ Γραφεῖα.

(Ἐκ τοῦ «Ἐφημερίου»)

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Θεοδοσίου Σπεράντσα, Ἡ Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας. — Ἐπίκαιρα, Ὁ μόνος τρόπος. Μία ἀπαραίτητος σύσταση. Ἡ ἀσφαλεστέρη ἐγγύησις. Ἡ δύναμις τῆς προσευχῆς. Ἡ καθαρότης εἰς τὸ Ἱερὸν Βῆμα.—**Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου**, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Σχέσεις Ὁρθοδόξου Λατρείας καὶ Ἠθικῆς ζωῆς. — **Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου**, Ἐπιτάφιος στὸ **Μεγάλο Βασιλεῖο**. Ἀπόδοσις Θεοδόση Σπεράντσα — **Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου**, Γιά τίς γυναῖκες πού βαρυνενοῦν χωρεῖς συκρατημὸ τοὺς νεκροὺς. Ἀπόδοσις **Ἀνθίμου Θεολογίτη**.—**Θεοδόση Σπεράντσα**, Αἱ τελευταῖαι στιγμαὶ τοῦ μεγάλου διδασκάλου τοῦ Γέμας Γρηγορίου Κωνσταντᾶ.—**Ἀρχιμανδρίτου Προκοπίου Παπαθεοδώρου**, Πλειότερον καὶ καθαρώτερον φῶς εἰς τὴν νεολαίαν μας.—**Βασιλείου Ἡλιάδη**, Μία χριστιανικὴ περίοδος. Τὸ Τριφθίδιον προετοιμασία διὰ τὸ προσκύνημα εἰς τὸν τόπον τοῦ θεοῦ δράματος καὶ τῆς λυτρώσεως. Πῶς ἐθεσπίσθη ἀπὸ τοὺς θεοφόρους πατέρας. Δύο ἀσχετες ἐνδηλώσεις.—**Πρωθιερέως Νικολάου Παπαδοπούλου**, Ἀπὸ τὸ ἐφημεριακὸν Συναξάρι τοῦ 1821. Πολιτόπουλος Γεώργιος.—**Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίας.—**Βασιλείου Μουστάκη**, Ποιμαντικὰ θέματα. Τὸ σύγχρονον κήρυγμα.—**Ἀρχιμανδρίτου Χριστοφόρου Καλύβα**, Ἱεροκήρυκος Ἱ. Μητροπόλεως Χαλκίδος, Κυριακοδρόμιον ἐπὶ τῶν Ἀποστολικῶν ἀναγνώσμάτων τοῦ ἐνιαυτοῦ. 27. Μετὰ τὴν δικαίωσιν. — Ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν «Ἐφημέριον».— Ἀλληλογραφία.

Τύποις: ΤΣΙΡΩΝΗ (Μονοτυπικὰ Συγκροτήματα)

Ὅδος Λένορμαν 185, Ἀθῆναι — Τηλέφ. 530.318.

Ἐπεύθυνος Τυπογραφείου: Δημήτριος Β. Δεσποτάκης
Δεωφόρος Ἡρώων 26, Περιστέρη